

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА КРАЇНОЗНАВСТВА ТА ТУРИЗМУ

ЕКОЛОГІЧНИЙ ТУРИЗМ У СЛОВЕНІЇ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

за спеціальністю: 242 Туризм

галузі знань: 24 Сфера обслуговування

за освітньо-професійною програмою: Туризм

на здобуття освітнього ступеню: Бакалавра

Кваліфікаційна робота бакалавра
студентки денного відділення
IV курсу
Луценко Олени Олександрівни

Науковий керівник:
д.геогр.н, доц. Кіптенко В.К.

КИЇВ – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ	8
1.1. Поняття про екологічний туризм.....	8
1.2. Методика дослідження екологічного туризму країни.....	13
Висновки до 1 розділу.....	14
Розділ 2. ПРИРОДА СЛОВЕНІЇ ЯК РЕСУРС ДЛЯ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ.....	15
2.1. Передумови розвитку екологічного туризму у Словенії....	15
2.2. Управління дестинаціями екотуризму.....	29
2.3. Досвід запровадження національної програми сертифікації дестинацій та постачальників послуг.....	43
Висновки до 2 розділу.....	49
Розділ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ДОСВІДУ СЛОВЕНІЇ В РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ.	53
3.1. Проблеми екологічного туризму в Україні.....	53
3.2. Можливості запровадження досвіду Словенії в розвитку екологічного туризму в Україні.....	60
Висновки до 3 розділу.....	63
ВИСНОВКИ.....	65

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	68
ДОДАТКИ.....	80

ВСТУП

Актуальність теми. Туризм є багатограним поняттям, що об'єднує систему взаємопов'язаних галузей. Він є одночасно видом діяльності, формою рекреації та галуззю національної економіки. Туризм має велике значення для економіки багатьох країн, створюючи робочі місця, сприяючи розвитку малого та середнього бізнесу, позитивно впливаючи на соціально-економічний розвиток окремих регіонів. Однією із тенденцій розвитку галузі туризму є екологічний туризм – вид туризму, що полягає у подорожах до недоторканих та природоохоронних територій. Він має великі перспективи розвитку, а розробка екологічних маршрутів сприяє збереженню природних ресурсів для майбутніх туристів. Цей вид туризму доречно досліджувати на прикладі конкретної країни. Словенія має багаті природні туристичні ресурси, а сталий підхід є пріоритетом в усіх галузях. Вона отримала звання першої “зеленої” країни у світі від міжнародної організації Green Destinations 2016 року. Тому досвід цієї країни є важливим для дослідження в контексті завдань, що стоять перед Україною у зв'язку з поглибленням взаємовідносин між Україною та ЄС та подальшим вступом до Європейського Союзу, що вимагає в тому числі впровадження кращих європейських стандартів у сфері туризму, та необхідністю повоєнного відновлення країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Визначенням змісту екологічного туризму займалися такі українські вчені, як Бейдик О.О., Зінько Ю.В., Шевчук О., Любіцева О.О., Стащук К., Кобелька О. Дмитрук О.Ю. визначив принципи, функції та завдання екотуризму й запропонував рекомендації щодо створення і просування екологічних турів. Касянова О., Олійник Я. та Гетьман В. проаналізували стан та проблеми розвитку екологічного туризму в природних парків і заповідниках України. Автори монографії за редакцією професора Школи І.М. “Розвиток туристичного

бізнесу регіону” аналізували стан розвитку туризму на Буковині й назвали екологічний туризм стратегічним напрямком соціально-економічного розвитку Чернівецької області. Смаль В. та Смаль І. оцінили шкоду, заподіяну природі туристичною сферою та навели приклади впровадження сталості в Італії, Бутані та США, а саме обмеження кількості туристів у популярних туристичних дестинаціях. Барвінок Н.В. відзначила значний потенціал для розвитку екотуризму в Україні, що ґрунтується на величезному природному різноманітті. Данкевич В.Є. та Данкевич Є.М. виокремили напрями державної політики розвитку екологічного туризму. Воробйова О.А. визначила ряд чинників, які стримують успішний розвиток екотуризму в Україні. Депутат М.М. розкрив сильні та слабкі сторони екологічного туризму в Карпатському регіоні. Теодорович Л. проаналізувала законодавчу базу природоохоронної діяльності та стан розвитку екотуризму в національних природних парках. Також вітчизняні вчені досліджували приклади розвитку деяких видів туризму у Словенії, які можна поєднати з екотуризмом. Так, Сеньків М., Габа М. та Шевчук А. вивчили досвід розвитку апітуризму, що не виснажує ресурси. Коцан Н.Н. та Демчук І.А. проаналізували особливості розвитку лікувально-оздоровчого туризму у Словенії, у тому числі її природні ресурси. У дослідження теми екологічного туризму особливий внесок зробили зарубіжні вчені Г. Міллер, Е. Себальос-Ласкуран, Л. Маркус, Д. Хокінг, К. Ліндберг, які акцентували увагу на його теоретичній основі, маркетингу та менеджменту. Словенські вчені Юрінчіч І., Бойнец Ш., Водеб К. та Бошковіч Д. досліджували розвиток туристичних екоферм на природоохоронних територіях у Словенії та аналізували управління природними парками для успішного розвитку туризму. У Словенії науковці найчастіше досліджували екотуризм на прикладі конкретних муніципалітетів. Хорват А. вивчав пропозицію туристичних ферм у різних регіонах. Пріможич Т. висвітлила сталий підхід до управління

природоохоронними територіями та досвід впровадження проекту “Екотуризм Центральної Європи: інструмент захисту природи”. Фікфак А. та Збашнік-Сенегачнік М. досліджували міський екотуризм у общині Брда. Голя А., Веровшек Ш. та Зупанчич-Строян Т. представили переорієнтацію на екотуризм у Верхньому Посоччі. Немец Рудеж Х. та Забуковец Баруца П. провели емпіричне дослідження екологічної спрямованості міста Порторож. Наукові роботи на тему екологічного туризму є відносно сучасними, бо його дослідження почалися лише у 80-ті роки ХХ століття. Як бачимо, тема розвитку екологічного туризму в Україні розкрита ще не повністю й потребує доопрацювання у вимірі пошуку кращих інструментів сталої туристичної політики.

Мета дипломної роботи полягає у виявленні корисного для відновлення й виведення на рівень вимог та кращих практик Європейського Союзу екологічного туризму України на прикладі Словенії.

Для досягнення поставленої мети потрібно вирішити наступні **завдання**:

- систематизувати й узагальнити роль екологічного туризму як “інструменту” сталого розвитку на національному рівні;
- визначити методичні засади дослідження;
- охарактеризувати передумови й практики розвитку екологічного туризму Словенії;
- проаналізувати перспективи запровадження досвіду Словенії в розвитку екологічного туризму в Україні.

Об’єктом дослідження є екологічний туризм як рушій сталого розвитку.

Предмет – ефективні підходи та практики розвитку екологічного туризму у Словенії та можливості їхнього застосування в Україні.

Методи дослідження. Для виконання поставлених завдань було застосовано методи аналізу, синтезу, опису, систематизації, класифікації,

пояснення, індукції та узагальнення. Вибір методів дослідження у цій роботі визначається характером, умовами та метою даного дослідження.

Новизна наукових результатів. Вперше визначено спільні та відмінні риси визначення поняття екологічного туризму у роботах українських та словенських науковців.

Практичне значення одержаних результатів. Вивчено інструмент для визначення рівня сталості дестинацій та постачальників послуг. Він може бути використаний після врахування місцевих особливостей в Україні та утвердження на національному рівні.

Структура. Дипломна робота складається з 3 розділів. Вивчення теми екологічного туризму доцільно розпочати з ознайомлення з цим поняттям та визначення методики його дослідження, що зроблено автором у 1 розділі “Теоретико-методичні засади дослідження екологічного туризму”. Після цього доречно перейти до визначення передумов розвитку екологічного туризму, розкриття особливостей менеджменту дестинацій та розгляду інструменту сертифікації туристичних напрямків та об'єктів. Вирішенню цих завдань присвячений 2 розділ “Природа Словенії як ресурс для розвитку туризму”. Завершити роботу варто оцінкою доцільності запозичення досвіду, проаналізувавши існуючі в нашій країні проблеми та способи їх вирішення у Словенії, яка виконана в 3 розділі “Перспективи запровадження досвіду Словенії в розвитку екологічного туризму в Україні”.

Розділ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ

1.1. Поняття про екологічний туризм

Одним найбільш перспективних видів туризму є екологічний туризм. У загальному розумінні це форма відпочинку, при якій туристи отримують від спілкування з природою певну користь, природа при цьому зазнає мінімальної шкоди, а місцеві мешканці отримують стимули до збереження природи. Його важливість полягає в необхідності сформувати суспільну свідомість щодо охорони та раціонального використання природних ресурсів під час рекреації. У багатьох країнах турбота про навколишнє середовище є невід'ємною частиною інших видів туризму.

Перші дослідження теми екологічного туризму з'явилися у 80-ті роки ХХ століття. За даними О.О. Любіцевої та К. Сташука, термін “екотуризм” ввів мексиканський економіст-еколог Е. Себальос-Ласкуран у 1991 році [8].

В українській туризмології на даний час відсутнє точне визначення поняття екологічного туризму.

Першим цю тему почав досліджувати Бейдик О.О., який у 1997 р. визначив екологічний туризм як складову частину рекреаційної діяльності, при якій негативний вплив на природне середовище та його компоненти є мінімальним. Він передбачає гармонійне єднання людини, засобів рекреації, природного середовища та рекреаційної інфраструктури [8].

Згідно з О.Ю. Дмитруком, екологічним туризмом може бути будь-який вид туризму, що реалізується в умовах активного перебування людини в природному середовищі з використанням його рекреаційних, пізнавальних та інших можливостей, з урахуванням можливості їх відновлення, зберігання і відтворення як на споглядальному, так і на практичному рівні [8].

За Я.Б.Олійником та В.І.Гетьманом, екологічний туризм включає всі види туризму, орієнтовані на збереження природного довкілля, зокрема заповідних ландшафтів, налагодження гуманних стосунків з місцевим населенням та органами самоврядування, поліпшення фінансово-економічного благополуччя регіонів [8].

О.О.Любіцева та К. Сташук розглядають екологічний туризм як напрямок туризму, оснований на максимізації використання природно-рекреаційних благ та ресурсів і спрямований на еколого-просвітницьку рекреаційну діяльність [8].

У статті 4 Закону України “Про туризм” дається перелік 17 видів туризму, серед яких згадується екологічний (зелений) туризм. У законопроекті від 26.05.2011 № 8360 пропонувалося доповнити статтю 4 Закону України “Про туризм” визначеннями понять “екологічний туризм” і “мисливський туризм”, а також визначити принципи та умови, на яких вони базуються. Термін “екологічний туризм” визначався як “особлива форма активного відпочинку людей, що не виходить за межі природоохоронних та освітніх цілей”. Законопроект був відхилений, тому що на думку управління дане визначення не відображає повною мірою суті цього виду туризму [11].

У словенській туризмології також немає єдиного визначення екотуризму.

Згідно із вченим І. Юрінчиком, екологічний туризм охоплює всі форми туризму, які спираються на природу і де основним мотивом туристичного візиту є спостереження та милування природою та традиційними культурами в природному середовищі, включає навчання та інтерпретацію туристичних ресурсів відвідувачам, загалом, але не завжди, він призначений для невеликих організованих груп, якими керують невеликі спеціалізовані місцеві компанії, включаючи іноземні компанії різного розміру, але, як правило, для невеликих груп туристів, шляхом

планомірного управління природними територіями забезпечує економічні вигоди, не створюючи загрози природному та соціокультурному середовищу [43].

Словенська туристична організація використовує визначення, яке дає ВТО, згідно з яким екотуризм – це вид туристичної діяльності, орієнтованої на природу, в якій основна мотивація відвідувача полягає в тому, щоб спостерігати, вивчати, відкривати, відчувати та цінувати біологічне та культурне різноманіття з відповідальним ставленням до захисту цілісності екосистеми та підвищення добробуту місцевої громади. Екотуризм підвищує обізнаність щодо збереження біорізноманіття, природного середовища та культурних цінностей як серед місцевих жителів, так і відвідувачів і вимагає спеціальних процесів управління для мінімізації негативного впливу на екосистеми [95; с.32].

Також зустрічається визначення Міжнародної організації екотуризму (TIES): “Екотуризм – це відповідальна подорож до природних зон, що зберігає навколишнє середовище, підтримує добробут місцевих мешканців й передбачає інтерпретацію та навчання” [92].

Європейське агентство з навколишнього середовища розглядає екотуризм як подорож до напівприродних зон для розуміння природної та культурної історії відвіданого місця, піклування про цілісність екосистеми; надання економічних можливостей для збереження природних ресурсів на користь місцевого населення [41].

У словенській туристичній рекламі це поняття часто використовується у значенні відпочинку у відносно незайманому природному середовищі.

В Україні на даний час немає точного визначення відмінності між поняттями “сільський”, “зелений”, “природний”, “екологічний” та “м'який” туризм. У Словенії також як синоніми екотуризму в комерційних цілях використовуються поняття “зелений туризм”, “біотуризм”, “природний

туризм” і “екологічно відповідальний туризм”. У британському словнику з подорожей, туризму та гостинності С. Медліка (1993) є наступні визначення. Сільський туризм (rural tourism) – вид туризму, сконцентрований на сільських територіях. Агротуризм (farm tourism) – туризм, що передбачає використання сільського (фермерського) господарства. Екологічний туризм, або екотуризм (ecological tourism) - це форма подорожі, сприятлива для навколишнього середовища. Зелений туризм (green tourism) є синонімом поняття “екотуризм”. Природничий туризм (nature tourism) також є синонімом поняття “екотуризм”. Сільський туризм і агротуризм мають спільні риси з екотуризмом, наприклад, прагнення до збереження природи і культурної спадщини, підтримка добробуту місцевої громади. Відмінність полягає у способах використання вільного часу, тобто у сільському туризмі це насамперед стаціонарний відпочинок, а у екологічному – активне пізнання дикої природи [5].

І в українській, і в словенській літературі сталий туризм вважається більш широким поняття і використовується визначення ВТО та Всесвітньої Ради з туризму та подорожей, згідно з яким він повністю враховує його теперішні та майбутні економічні, соціальні та екологічні наслідки й відповідає потребам туристів, промисловості, середовища та приймаючих громад [94].

Екологічні тури розділяють на два основних класи відповідно до дестинації: відвідування заповідних територій, що відноситься до австралійської моделі екотуризму, та туризм за межами заповідних територій на території культурного ландшафту, який відноситься до західноєвропейської моделі екотуризму [23]. В Україні та Словенії більш розповсюдженою є західноєвропейська модель.

У вітчизняних наукових роботах використовуються різні класифікації видів екологічного туризму. Зокрема, В.В. Храбовченко виділяє чотири основні види екотуризму: науковий туризм, тури історії природи,

пригодницький туризм та подорожі в природні резервати. А.Б. Косолапов поділяє екологічні тури на наукові і пізнавальні тури (орнітологічні, ботанічні, ландшафтно-географічні, археологічні, етнографічні та інші дослідження), пригодницькі тури (пішохідні, водні, кінські, гірські подорожі), літні студентські практики (ознайомлювальні, виробничі, переддипломні), літні табори і програми для учнів (краєзнавчі, ботанічні, зоологічні, археологічні, геологічні і т.д.), поїздки одного дня (екскурсії, відпочинок), внутрішні чи міжнародні тури (поїздки на екологічні конференції, симпозіуми, відвідування друзів і родичів, відрядження) [23].

В англomовній науковій літературі виділяють два основних типи екотуризму: жорсткий екотуризм і м'який екотуризм. М'який екотуризм є більш доступною формою туризму й потребує менше фізичного навантаження та відриву від цивілізації. Жорсткий екотуризм передбачає відпочинок у дикій природі й вимагає кращої фізичної підготовки. Деякі географи виділяють третю форму екотуризму, пригодницький екотуризм, який являє собою інтенсивну фізичну активність або заняття спортом у природному середовищі [42]. За специфікою занять також розрізняють науковий туризм, пізнавальний та рекреаційний [23].

Також екотури можна систематизувати за основною метою, виділяючи науково-пізнавальні та рекреаційні екологічні подорожі. За віком екотуристів виділяють дитячий екотуризм, молодіжний, дорослих людей та людей пенсійного віку. За їх фізичним станом розрізняють туризм з учасниками з обмеженими фізичними можливостями та з учасниками в нормальній фізичній формі. За чисельністю груп виділяють туризм із малими групами та з великими групами [23].

1.2. Методика дослідження екологічного туризму країни

Методика дослідження – це система правил використання методів, прийомів та операцій. Щодо наукової роботи метод визначається як спосіб досягнення мети та завдань дослідження [24].

Першим етапом написання роботи було визначення теоретико-методичних засад дослідження екологічного туризму, а саме сутності поняття “екологічний туризм” та його класифікацію, для чого було проаналізовано законодавчу базу, наукові статті та монографії. Для вирішення цих завдань були застосовані методи аналізу, синтезу, класифікації та узагальнення. Написання методики дослідження екологічного туризму країни полягало у визначенні наукових методів, використаних на кожному етапі дослідження. Для цього було використано методи опису та пояснення.

Другим етапом було вивчення передумов розвитку екологічного туризму у Словенії. Для цього було використано дані з підручників та офіційного сайту Словенської туристичної організації. Цей матеріал було оброблено за допомогою методів аналізу, синтезу та систематизації. Після цього було визначено особливості управління туристичними дестинаціями у цій країні за допомогою методів аналізу, синтезу, опису та систематизації. Далі було розглянуто програму сертифікації дестинацій та постачальників послуг за допомогою методів аналізу, опису та систематизації.

Третім етапом був аналіз можливостей впровадження досвіду розвитку словенського туризму в Україні. Для цього спочатку було визначено проблеми, які наразі існують у нашій країні шляхом аналізу статей науковців та статей у засобах масової інформації, синтезу та систематизації отриманої інформації. Після цього було висловлено власне бачення реалізації наявних у Словенії практик в Україні. Для цього був використаний метод метод індукції (якщо ці практики дозволили досягти

успішного розвитку туристичної галузі у Словенії, то вони мають бути корисними для інших країн).

Після кожного розділу було зроблено висновки методом узагальнення попередньо викладеного матеріалу.

Висновки до 1 розділу

Отже, визначення екологічного туризму, які зустрічаються в українській та словенській науковій літературі, мають спільні та відмінні риси. Спільними принципами є відпочинок у природному середовищі та зведення до мінімуму негативного впливу на нього. Відмінність між ними полягає у тому, що більшість українських дослідників не беруть до уваги охорону соціокультурного середовища та стимулювання місцевих мешканців до охорони природи. Крім того, словенський вчений І.Юрінчич зробив акцент на невеликій кількості учасників груп екотуристів та необхідності менеджменту дестинацій, чого немає ні в роботах вітчизняних науковців, ні у визначеннях міжнародних туристичних організацій. В українській та іноземній науковій літературі зустрічається декілька варіантів класифікації екологічних турів за видом діяльності під час подорожі, також їх поділяють за об'єктом та метою туру, віком та фізичним станом учасників, чисельністю групи.

Розділ 2. ПРИРОДА СЛОВЕНІЇ ЯК РЕСУРС ДЛЯ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ

2.1. Передумови розвитку екологічного туризму у Словенії

Республіка Словенія – це країна на півдні Центральної Європи, що межує з Італією на заході, Австрією на півночі, Угорщиною на північному сході та Хорватією на південному сході. На південному заході омивається Адріатичним морем. Займає територію площею 20 271 км² і має 2 095 мільйони населення. Столиця – місто Любляна [11].

Головними особливостями геотуристичного положення Словенії, які визначають туристичну спеціалізацію країни, є розміщення її території в передгір'ях Альп і вихід до узбережжя Адріатичного моря (довжина берегової лінії – 46 км). В основі розвитку екологічного туризму лежать природні ресурси: морське узбережжя, гірські масиви, карстові печери, мінеральні і термальні води, природні водойми [25]. Територія Словенії поділяється на три кліматичні зони: зона помірно-континентального клімату в центрі та на сході з жарким літом та холодною зимою, зона альпійського клімату на північному заході з холодною зимою та нежарким літом та середземноморська зона на узбережжі.

На становлення та розвиток подорожей та туризму у Словенії значно вплинуло її географічне положення. Її природні ресурси здавна приваблювали мандрівників з різними цілями. В часи Римської імперії дорога через сучасну територію Словенії використовувалися торговцями, потім – хрестоносцями, ще пізніше – турецькими військами у завойовницьких походах. У Середньовіччі на території Словенії розповсюдилася характерна для всієї тогочасної Європи традиція паломництва. У добу Відродження з'явилися подорожі гуманістів, у яких дослідницькі мотиви поєднувалися з освітніми. Після появи друкарства важливим елементом духовного та інтелектуального життя суспільства

стали подорожі розповсюджувачів книг. Із середини XVI ст. почала формуватися традиція подорожей до мінеральних джерел, а наприкінці XIX ст. з'явився ряд бальнеологічних курортів, частина яких згодом здобула загальноєвропейську популярність. Потужний імпульс розвитку туризму дало будівництво залізниць, які у XIX ст. поєднали словенські землі з іншими частинами Австро-Угорської імперії. Після Першої світової війни почався розвиток гірського та спортивного туризму, будівництво лижних трас і туристських баз. Після Другої світової війни Словенія разом із смужкою адриатичного узбережжя, яка належала Італії, приєдналася до соціалістичної Югославії. У післявоєнний період тут реалізувалася концепція соціального туризму. З середини 1960-х років туристична політика дедалі більше орієнтувалася на розвиток в'їзного туризму. Після здобуття незалежності в 1991 р. завдяки вдалим економічним реформам почався стабільний розвиток туристичної галузі на засадах ринкової економіки [66].

У Словенії добре розвинений пригодницький туризм, який зазвичай практикується в DESTИНАЦІЯХ з певними географічними особливостями та ландшафтом і, як правило, пов'язаний з фізичною активністю, культурним обміном, взаємодією та залученням до природи. Він включає такі види відпочинку, як альпінізм, піші походи, скелелазіння, рафтинг, веслування на каное, каякінг, катання на гірських велосипедах, підводне плавання [95; с.36].

У країні є більш ніж 10 000 км маркованих та впорядкованих пішохідних маршрутів. Найвідомішим є маркування Кнафліча (біла крапка у червоному колі). Розмітку нанесено на великі дерева, каміння або інші помітні об'єкти вздовж стежки. На перехрестях встановлено покажчики, що показують рівень складності та передбачуваний час ходьби [82]. У середньогір'ї популярними серед туристів вершинами є Козяк, Уршля Гора, Пеца та Радуха у Корошці, Лисця, Грмада та Горянці у Савинському

регіоні, і Кум, Мрзлиця, Копитник, Планіна, Засавська Света Гора та Кал у Засавському регіоні [73]. У низинах прокладені цікаві прогулянкові, тематичні, навчальні та гірські маршрути. Найвідомішими є маршрут по регіону Крас від італійського до хорватського кордону, маршрут через ліс Кочев'є на південь вздовж річки Колпи, прогулянкові маршрути в долині річки Сава, підйом на масив Велика Планіна поряд з містом Камнік, на Шмарну-Гору, Полхограйську гору, височини Св. Катарина та Св. Якоб біля Любляни [60]. У країні налічується понад 700 різних тематичних маршрутів, що присвячені елементам культурної спадщини, гастрономії або інших місцевих особливостей. Одними з найбільш популярних тематичних маршрутів є науково-етнографічна стежка навколо долини Логар, Шкоцянська освітня стежка, Бохинський сирний тур та Випавський винний шлях [81].

Оскільки більшість території Словенії займають гори, розповсюдженими видами відпочинку є альпінізм, скелелазіння та гірський туризм, який здійснюється на пагорбах чи у горах, з відмінними характеристиками, притаманними певному ландшафту, рельєфу, клімату, біорізноманіттю та місцевій громаді. Він охоплює широкий спектр дозвілля та спорту на природі [95; с.50]. Найвища вершина – гора Триглав (2864 м), розташована в Юлійських Альпах у північно-західній частині країни [89]. На півночі знаходиться масивний хребет Караванке (південна частина Вапнякових Альп), що утворює природний кордон з Австрією. На південь від хребта Караванке розташовані Камнік-Савінські Альпи, які простягаються від річки Сави на заході до Савінї на сході. На південь від Альп значні ділянки території є середньогір'ям. Вапняне плато Крас зі знаменитими печерами є частиною Динарського нагір'я й утворює кордон між адриатичним узбережжям та долиною Дунаю. У високогір'ї пролягає словенська частина пішохідного маршруту *Alpe Adria Trail*, яка ділиться на вісім етапів. Міжміський кільцевий маршрут “Юліана Трейл” у передгір'ї

Юлійських Альп довжиною 270 кілометрів поділено на 16 етапів. Для нього розроблений електронний гід від інтернет-платформи “OutdoorActive”. Словенський гірський маршрут починається в Маріборі і проходить через 23 вершини, у тому числі Триглав. Маршрут Via Alpina веде від Адріатичного моря через Крас до Юлійських Альп, Караванке та Камнік-Савінських Альп. Історичний маршрут “Шлях миру”, включений до Попереднього списку об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, пролягає вздовж річки Соча повз місця, які під час Першої світової війни стали полем бою. Словенська частина Європейського пішохідного маршруту E7 починається у долині річки Соча та проходить через всю країну із заходу на схід. Засавський гірський маршрут пролягає з виноробного району Бізельсько до вершини Кум повз геометричний центр країни Ваче [35].

У країні є багато облаштованих велосипедних маршрутів, де практикується катання на гірських та шосейних велосипедах, а також електровелосипедах, які дозволяють подорожувати на великі відстані, не викидаючи в атмосферу шкідливих речовин. Біля курорту Краньська гора прокладено понад 150 км маршрутів, які підходять для початківців і досвідчених велосипедистів. Один із найкрасивіших велошляхів пролягає від Ратече через Краньську Гору, вздовж Гозд Мартулек до Мойстриани, він частково проходить по закинутій залізниці та через багато мостів. Місто Бовець має загалом 395 км велосипедних доріжок, якими проходять велосипедні тури тривалістю від кількох до кількох десятків кілометрів. У районі Марибор – Похор'є відкрито більше 1000 км трас, простих і складних, рівнинних і гірських, спусків і підйомів, спортивних і сімейних. У районі Кобариду і Толміну пропонується 73 велосипедні тури протяжністю від 20 до 50 км. Район Зрече – Рогла пропонує 214 км маркованих і немаркованих велосипедних маршрутів. У районі Посав'є – Брежиці прокладено веломаршрути від 15 до 60 км, загалом понад 1500 км

велодоріжок. Розроблено 12 кільцевих маршрутів вздовж річки Крка, з відправленням з курорту Шмарешкі Топлиці або із замку Оточець [32]. Також у Словенії прокладено декілька велосипедних маршрутів на довгі відстані. Дравський велосипедний маршрут є частиною міжнародного маршруту (Італія, Австрія, Словенія та Хорватія). Його протяжність у Словенії близько 129 км. Маршрут середньої складності пролягає переважно місцевими асфальтованими дорогами. Маршрут Поречанка загальною довжиною 130 км проходить вздовж узбережжя та колишньої вузькоколіїної залізниці між Трієстом (Італія) та Поречом (Хорватія). По веломаршруту Bike Slovenia Green від Краньської Гори до міста Копер на Адріатичному узбережжі організований перший у світі велосипедний тур із сертифікованим знаком екологічності [34]. Крім того, для любителів екстриму в Краньській Горі є велопарк зі схилами з перешкодами (трамплінами, перепадами висот, платформами). Велопарк Крвавец має марковані траси для гірських велосипедів з найбільшою у Словенії різницею у висоті. Велопарк Ямниця пропонує понад 20 км регульованих одиночних доріжок для гірських велосипедів. У гірському велосипедному парку Фогель в центрі національного парку Триглав доступні рекреаційні траси з об'єктами різної складності. У Роглі є 6 трас, серед них 2 складні траси Super flow зі стрибками, падіннями та швидкісними поворотами. Велопарк Любляна складається з кількох доріжок, які прокладені на землі дерев'яними конструкціями [48].

Завдяки розмаїттю природних водних ресурсів, у країні наявні такі види відпочинку, як рафтинг, веслування на каное, каякінг та підводне плавання, які належать до пригодницького туризму, а також прибережний туризм (плавання, серфінг, сонячні ванни), морський туризм (катання на яхтах та човнах) та внутрішній водний туризм (катання на човнах на річках та озерах) [95; с.46]. Країна має в цілому близько 27 000 кілометрів водотоків і 300 озер [57]. Річка Сава є правою притою Дунаю. Вона бере

свій початок в Альпах в місці злиття річок Сава Долинська і Сава Бохинська. Її шлях словенською територією закінчується в місті Брежиці. Популярним видом відпочинку біля річки Сава є рафтинг. Драва також є правою притокою Дунаю. Її шлях на території Словенії починається біля міста Дравоград і закінчується біля населеного пункту Ормож. Вона протікає через міста Марібор та Птуй. Вздовж її течії пролягає Дравський веломаршрут. Річка Соча бере початок на території національного природного парку Триглав і впадає в Адріатичне море на території Італії. Тут розвиваються активні види спорту, такі як каякінг, рафтинг та каньйонінг. У річці Соча живе мармурова форель, завдяки чому отримав популярність рибальський туризм. Річка Мура (притока Драви) вирізняється значним різноманіттям водної та прибережної флори і фауни, тому її басейн входить до мережі біосферних територій ЮНЕСКО. Басейн річки Колпа (притока Сави) завдяки традиційному способу життя та різноманіттю краєвидів визнано одним з кращих напрямів Європи (EDEN) [38]. Бохинське озеро – найбільше постійне озеро Словенії, що займає площу 3,18 км². Воно є частиною національного парку “Триглав”. Від озера прокладені маршрути до водоспаду Савица та прилеглих пагорбів. Бледське озеро знаходиться в Юлійських Альпах, на його березі розташоване місто Блед. Озеро Церкниця на плато Крас – одне з найбільших періодичних карстових озер в Європі. Воно має пульсуючий режим – карстове поле періодично заповнюється водою, яка “зливається” через карстові лійки. Тут туристам пропонується веслування, риболовля, катання на велосипеді та спостереження за птахами, яких налічується понад 270 видів. Долина Триглавських озер – це льодовикова альпійська долина між Бохінем і Трентою, що включає сім постійних озер і кілька періодичних. Озеро Ясна – це дві з’єднані між собою штучні водойми поблизу курортного міста Краньська Гора вздовж дороги на перевал Вршич [55]. Найбільші та найпотужніші водоспади знаходяться на території

Юлійських і Камнік-Савінських Альп, а невеликі є по всій країні. Водоспад Савица висотою 78 м витікає зі скель Комарче біля Бохинського озера. Водоспад Перічник знаходиться в національному парку Триглав і складається з двох верхнього (16 м) і нижнього (52 м). Від нього починається маршрут сходження на гору Триглав з північного боку. Водоспад Ринка – це один з найвищих словенських водоспадів, до якого надходить вода зі схилів хребта Окрешель у Камнік-Савінських Альпах. Його висота 90 метрів. Взимку він стає полігоном для льодолазіння. Водоспад Бока в долині річки Сочі, між селом Бовець і містом Кобарід, – це найбільш повноводний водоспад Словенії. Його загальна висота становить 144 метри, а ширина - 18 метрів [56].

У Словенії проводяться марафони, веломарафони, європейські та світові чемпіонати з різних видів спорту, що сприяє розвитку спортивного туризму. До нього відносяться подорожі, під час яких турист або спостерігає як глядач, або бере участь у спортивній події [95; с.54]. Змагання з багатьох видів спорту відбуваються у природному середовищі: з біатлону та стрибків на лижах на горі Планіца, академічного веслування та зимового плавання на озері Блед тощо [33].

В умовах урбанізації дедалі популярнішим стає сільський туризм, пов'язаний з природою, сільським господарством, сільським способом життя та культурою, риболовлею та оглядом визначних пам'яток. Він практикується в сільських районах з низькою густотою населення і традиційною соціальною структурою та способом життя [95; с.34]. 32% території Словенії представлено сільськогосподарськими землями [64]. На них розташовано близько 900 туристичних ферм, де пропонують понад 400 місцевих продуктів харчування, страв та напоїв [64]. Будинки побудовані відповідно до традицій та місцевого середовища. Наприклад, для регіону Крас характерні кам'яні дворики, Горенського регіону – дерев'яні альпійські будинки, Прекмур'я та Штирії – будинки з солом'яним дахом.

Кімнати, які пропонують туристичні садиби, оснащені всім, чого потребує сучасна людина. Деякі з садіб мають певну спеціалізацію, наприклад, для сімей з дітьми або велосипедистів. Власники садіб розвивають туризм відповідальним способом, деякі отримали знак Slovenia Green, який відображає їхні зусилля щодо позитивного впливу на навколишнє середовище та місцеву спільноту. Три словенські альпійські села належать до міжнародної мережі “Гірські села”, яка об’єднує місця в Альпах, які використовують концепцію сталого розвитку туризму: Дове-Мойстрана, яка є відправною точкою для сходження на Триглав, Єзерско та Луче [75].

Завдяки багатим кулінарним традиціям Словенія має ресурси для розвитку гастрономічного туризму, який передбачає дегустацію місцевих страв та інші пов’язані заходи, такі як відвідування місцевих виробників, участь у фестивалях їжі та відвідування курсів кулінарії [95; с.44]. Навесні традиційними словенськими продуктами є спаржа та кульбаба, влітку лісові фрукти, восени гриби та каштани, а взимку до основних страв додають солодоші, збережені традиційним способом. Типовий обід починається з яловичого або грибного супу, друга страва та салат готуються з сезонних овочів [79]. Традиційним продуктом є мед, який має захищене найменування походження, лісовий мед з лісу Кочев’є та Красу має маркування захищеного географічного зазначення. Його найчастіше подають до сніданку і споживають самотійно або як інгредієнт страв та напоїв. Крім меду, словенські бджолярі пропонують пилок, прополіс, маточне молочко та інші продукти. Словенія поділяється на три виноробні області та дев’ять виноробних районів, де вирощується до 52 сортів винограду, який завдяки горбистому ландшафту і достатній кількості опадів не потребує зрошення [70]. Споживання вина є характерним для енотуризму, який є підтипом гастрономічного туризму. Багато ресторанів та кафе співпрацюють з місцевими фермерами та постачальниками й використовують продукцію, вирощену на прилеглих територіях без

використання ГМО. На туристичних фермах та в гірських хатинах гостям пропонують традиційні страви з власних продуктів.

Оздоровчий туризм спрямований на покращення та збалансування всіх основних сфер людського життя, включаючи фізичну, розумову, емоційну, професійну, інтелектуальну та духовну. Основною мотивацією туристів є участь у профілактичних заходах, таких як фітнес, здорове харчування, релаксація та оздоровчі процедури [95; с.40]. Індустрія оздоровчого туризму у Словенії використовує багаті бальнеологічні ресурси, розташовані переважно на Паннонській рівнині (Доленське Топліце, Рогашка Слатіна, Чатеж та інші). Словенія має численні термальні (32° - 73°C) та мінеральні джерела. Найвідомішою природною мінеральною водою з ретельно контрольованим вмістом активних речовин є Donat Mg. Серед усіх мінеральних вод у світі вона містить найбільшу кількість магнію, ключового мінералу для багатьох фізичних процесів. Її джерело знаходиться в курортному місті Рогашка Слатіна. Мінеральна вода “Раденська” теж користується популярністю протягом століть [78]. На Адріатичному узбережжі поряд з пляжним відпочинком є можливості для лікувально-оздоровчого туризму, оскільки тут знаходяться курорти Порторож та Струньян з лікувальними грязями та термальними джерелами [11].

Також Словенія має ресурси для розвитку культурного туризму, в якому головною мотивацією відвідувача є знайомство з матеріальними і нематеріальними культурними пам'ятками [95; с.30]. Вони представлені переважно пам'ятками архітектури у столиці країни Люблянні (середньовічний замок IX ст., палац єпископа, замок Тіволі, церква францисканців), містах Марибор (готичний собор XII ст., Мариборський замок) та Целе (Цельський замок) [25]. У природному парку Люблянське бар'є знайдено близько 40 доісторичних поселень у передгір'ях Альп, дев'ять з них належать до Всесвітньої культурної спадщини.

Найвизначнішою знахідкою є колесо, вік якого оцінюють у 5200 років. Із нематеріальної спадщини цікавими є традиції розведення ліпіданерів на конезаводі “Ліпіца”, який безперервно працює вже понад 440 років, та традиція бджільництва. Крім розведення бджіл та виробництва меду, з бджільництвом також пов'язана народна творчість – розпис на дверях вуликів та турбота про здоров'я за допомогою продуктів бджільництва [59]. Зв'язок культурного туризму з екологічним полягає в тому, що у Словенії позитивні зміни також помітні в містах. У 2014 році Любляна була першою столицею в Європі, яка поставила за мету стати містом без відходів. Завдяки діяльності та ефективній комунікації щодо важливості зменшення кількості відходів та їх повторного використання потреба у сміттєспалювальному заводі була усунена, а Любляна також стала Зеленою столицею Європи 2016 року. Окрім Любляни, також взяли на себе зобов'язання щодо сталого розвитку Врхника, Лог-Драгомер, Боровниця, Гор'є, Радовлиця, Словенське Коніце та Жалець. Завдяки системній роботі ці муніципалітети запобігли утворенню щонайменше 15 750 тонн змішаних побутових відходів і таким чином заощадили 3 мільйони євро [97]. Також Словенія заохочує туристів до подорожей містами на громадському транспорті.

Основним ресурсом розвитку власне екологічного туризму є природоохоронні території. Природними заказниками є 12% території Словенії, природоохоронними зонами проекту Natura 2000 - 37% [67]. До природоохоронних зон входять Національний парк Триглав, три регіональні парки, 47 ландшафтних парків, 2 глобальні парки ЮНЕСКО, 57 заповідників та 1275 пам'яток природи [58]. Національний парк Триглав займає 4% території країни. На його території знаходиться більшість гірських вершин Словенії, висота яких перевищує 2000 метрів. Національний парк Триглав став першою біосферною територією у Словенії в мережі МАБ ЮНЕСКО. У парку мешкає понад 7000 видів

тварин, а серед багатой флори є 19 видів ендемічних рослин [86]. Регіональним парком оголошено територію навколо Шкоцянських печер, що включені до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Це карстові печери з найбільшим підземним каньйоном Європи, висота якого сягає 146 м. Через них прокладено кілька кілометрів екскурсійного маршруту та 500 сходів. В системі печер є 26 підземних водоспадів, великий зал, сталактити та сталагміти заввишки до 15 метрів, а також інші витвори підземної річки Река. Парком проходять навчальні та велосипедні маршрути [59]. У Нотранському регіональному парку знаходиться печера Крижна Яма, відома підземними озерами смарагдового кольору та археологічними знахідками, і озеро Церкниця, яке час від часу зникає. В цьому парку живе 270 видів птахів, що становлять три чверті всіх видів, що зустрічаються у Словенії [67].

Словенія є третьою країною Європи за кількістю лісів. Ними покрито 60% її території [37]. Щорічно висаджуються близько 1,2 млн нових дерев. Словенські ліси є європейськими рекордсменами з поглинання CO₂, вбираючи 9 тонн вуглекислого газу на гектар на рік [37]. У лісах мешкає понад 22 000 видів тварин і рослин [37]. Найбільш розповсюдженими тваринами є бурий ведмідь, вовк та рись. У Словенії налічується близько 900-1000 ведмедів, що ставить її до країн з найвищою щільністю ведмедів у світі. Найвищі листяні дерева досягають 42 м у висоту, а хвойні можуть досягати більше 60 м [37]. У Півці знаходиться Центр інформування про великих тварин, де інтерактивна виставка присвячена тваринам та середовищу їх проживання, їх значенню і ролі в природних екосистемах та способам співіснування людей і тварин. У регіоні Кочев'є густота лісового покриву більша, ніж у решті регіонів Словенії, і становить 80%. У цьому лісі туристам пропонується дослідницька експедиція слідами присутності ведмедів та спостереження за ведмедем із безпечного укриття. Ця програма відпочинку розроблена відповідно до суворих стандартів сталого туризму

та з мінімальним впливом на навколишнє середовище, особливо на диких тварин. Тут знаходиться праліс Крокар, який разом із заповідником Снежник-Ждроцле входить до списку всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО як частина Букових пралісів Карпат та інших регіонів Європи [37].

Словенія фігурує в декількох програмах ЮНЕСКО, таких як глобальна мережа біосферних заповідників, глобальна мережа геопарків (наразі до неї включені транскордонний геопарк Караванке/Karawanken та геопарк Ідрія) і список писемної культурної спадщини ЮНЕСКО “Пам'ять світу” [59].

Словенія має добре розвинену інфраструктуру, що відображає високий рівень життя. На даний момент в країні налічується близько 700 км упорядкованих автомагістралей і понад 1000 км магістральних доріг. Щільність автомагістралей у Словенії вища за середній показник ЄС – 27. Дороги як до сусідніх країн-членів ЄС, так і до південно-східної Європи однаково гарні. Словенія також має добре розвинену залізничну мережу і є частиною залізничної системи ЄС Global Pass. Національний залізничний оператор Словенські залізниці здійснює пасажирські та вантажні перевезення та керує залізничною інфраструктурою, включаючи 60 000 м² складів [44]. 77% словенських потягів працюють на електроенергії, а на всю систему залізничного транспорту припадає лише 1 відсоток енергоспоживання Словенії в транспортному секторі [76]. Люблянський аеропорт імені Йоже Пучніка, розташований за 25 км від столиці, є головним пасажирським і вантажним аеропортом Словенії. Регулярні та чартерні рейси перевозять пасажирів у ключові напрямки Європи. Однією з головних переваг аеропорту є те, що через його розміри процедури оформлення є швидкими, і він також підходить для приватних літаків. Міжнародні аеропорти сусідніх країн знаходяться неподалік, до них можна дістатися за дві-три години на автомобілі з будь-якої частини Словенії

(Загреб, Трієст, Венеція, Грац). Також є пасажирський термінал у порту Копер [44].

Інтернет добре розвинений з точки зору високого рівня проникнення Інтернету, кількості Інтернет-провайдерів і кількості хостів на жителя. Вартість доступу до Інтернету низька, доступ до Інтернету за фіксованою ціною доступний для приватних і бізнес-користувачів. Країна перевищує середній показник по ЄС за загальним охопленням фіксованого широкосмугового зв'язку. Технологія 5G вже доступна для широкого використання по всій країні. Вартість послуг фіксованого та телекомунікаційного зв'язку не суттєво відрізняється від інших країн ЄС. На даний момент є 4 основні конкуруючі оператори мобільних мереж. Доступ до послуг електронного уряду є відмінним, і переважно більшість адміністративних і бізнес-процедур можна виконати онлайн [44].

Словенія є однією з найбільш багатих на воду європейських країн Європи (4-та найбагатша країна в Європі за внутрішніми відновлюваними водними ресурсами згідно з даними Євростату, 2022 рік). У Словенії водопровідна вода придатна для пиття, і в багатьох словенських містах є фонтанчики. У Люблянці в теплу пору року доступні 30 міських питних фонтанчиків [44].

Словенія посідає 9 місце в рейтингу World Energy Trilemma Index, який вимірює три основні виміри: енергетичну безпеку, енергетичну справедливість та екологічну сталість. Словенська мережа електропередач добре пов'язана з європейською мережею електропередач. Словенія входить до числа держав-членів із середньою залежністю, тобто близько 50% споживаної енергії виробляється в країні і залежить від імпорту рідкого та газового палива. Структура виробництва енергії повільно змінюється, зростає частка гідроелектростанцій – близько 31% електроенергії виробляється на гідроелектростанціях і установках з використанням інших відновлюваних джерел. Станції, що використовують

викопне паливо, складають 32%, а атомна електростанція Кршко дає майже 35% електроенергії. Існує також потенціал для менших сонячних електростанцій, оскільки Словенія має в середньому 2000 годин сонячного світла на рік. Держава підтримує проекти з виробництва електроенергії з відновлюваних джерел енергії через різні схеми підтримки. Словенська газотранспортна мережа пов'язана з мережами сусідніх країн і складається з 1121 кілометра трубопроводів і двох компресорних станцій у Кидричево та Айдовщині [44].

Туристична інфраструктура включає як “класичні” засоби розміщення у вигляді готелів, готелів і кемпінгів, так і альтернативи, як швидко зростаюча кількість об'єктів для глемпінгу та мережа туристичних ферм [83].

Фінансовими ресурсами є кошти, які держава виділяє на розвиток туризму та дохід, який отримують туристичні підприємства. У 2023 році європейські та національні фонди виділили на туризм 142 мільйони євро і таким чином підтримали 136 інвестиційних проектів загальною вартістю 359 мільйонів євро [40]. Рівень життя населення і вартість робочої сили у Словенії є вищими порівняно з іншими країнами Балканського півострова. Це дозволяє вкладати значні кошти в охорону навколишнього середовища, що посилює конкурентні переваги Словенії як країни екотуризму.

Словенці є гостинними, відкритими людьми, більшість з них володіє іноземними мовами (англійською, німецькою, італійською, хорватською, угорською). Система вищої освіти Словенії, яка регулярно постачає наукові та дослідницькі кадри для провідних університетів та дослідницьких центрів світу, передбачає магістерську програму за спеціальністю “Туризм”. Ступінь магістра з туризму можна отримати в університетах у Мариборі та Порторожі [47].

2.2. Управління DESTИНАЦІЯМИ ЕКОТУРИЗМУ

На державному рівні туризмом у Словенії опікується Управління туризму, яке підпорядковується Міністерству економіки, туризму та спорту. Воно складається з двох відділів: перший опікується питаннями туристичного бізнес-середовища та другий – розвитку туризму. Управління розробляє проекти нормативно-правових актів у сфері гостинності та туризму, здійснює фінансування галузі, виконує інші завдання, які забезпечують основу для функціонування даної індустрії, та співпрацює із зацікавленими сторонами [36].

Поправка до Закону про індустрію гостинності зменшила адміністративну складність туристичної діяльності та таким чином сприяла тому, що галузь останній часом досягає рекордних результатів. Управління також приділяє особливу увагу реструктуризації державних підприємств і впровадженню фінансових стимулів, таких як позики, пільги та гранти.

Управління туризму усвідомлює важливість постачальників туристичних послуг як сполучної ланки між національним туристичним конгломератом і кінцевим споживачем. Воно прагне, щоб ці послуги були високоякісними, сталими, інноваційними, відповідали вимогливим гостям і надавалися вмотивованим та кваліфікованим персоналом. Тому велика увага приділяється підготовці персоналу, який працює у сфері туризму.

Сталий розвиток є основою туристичної політики у Словенії. Його принципи стосуються екологічних, економічних і соціально-культурних аспектів розвитку туризму. Для забезпечення довгострокового сталого розвитку держава намагається встановити баланс між впливом туризму на навколишнє середовище, місцевими громадами та постачальниками туристичних послуг.

У 2022 році Міністерство прийняло Стратегію розвитку словенського туризму, яка сприятиме розвитку конкурентних переваг і просуванню

системних рішень, ефективному поєднанню національних, місцевих, регіональних і підприємницьких інтересів у розвитку туризму, а також просування глобальних, національних і місцевих туристичних продуктів. Бачення подальшого розвитку туризму полягає в тому, щоб представити Словенію як безпечний, автентичний, зелений напрямок, відповідальний за природне середовище, гостей, працівників туризму, місцеве населення та суб'єкти господарювання [88].

Словенська туристична організація (СТО) є національною туристичною організацією, яка планує та здійснює маркетинг комплексної туристичної пропозиції Словенії та піклується про розвиток словенського туризму. Її офіс знаходиться в Люблянці, також вона має представництва та інформаційні офіси за кордоном: в Італії, Австрії та Німеччині. Програма роботи організації приймається на рік і фінансується за рахунок коштів державного бюджету. Однією з основних умов успіху на туристичному ринку вона вважає чітке та просте представлення унікальності та відмінних рис країни. СТО вжила заходів для ефективного маркетингу Словенії як зеленого, активного та здорового туристичного напрямку для п'ятизіркового досвіду. Таким чином вона прагне значно збільшити до дану вартість досвіду гостя та досягти вищих доходів від експорту подорожей [91].

Промоційна діяльність зосереджена насамперед на найближчих європейських ринках та на сегменті гостей з високими доходами. Маркетингові заходи та презентації словенського туризму на ярмарках, семінарах і виставках відбуваються в найближчих країнах Європи та в країнах, які мають авіасполучення зі Словенією.

У квітні 2022 року у Далласі відбулася бізнес-конференція та туристичний семінар з понад 40 ключовими туроператорами та туристичними агентствами з Техасу та США. Захід було проведено СТО у

співпраці з ключовими словенськими державними установами та іншими зацікавленими сторонами [69].

СТО провела низку заходів в Угорщині, Польщі, Чехії та Словаччині, які включають поїздки журналістів з цих країн до Словенії, семінари у Празі, Варшаві та Будапешті, підписання угоди про співпрацю з Угорською асоціацією туристичних агентств і туроператорів, поїздки представників ключових угорських туроператорів і туристичних агентств до Словенії. Також організація взяла участь у семінарі, прес-конференціях та воркшопі у Хорватії та Сербії. СТО посилила свою діяльність у країнах Ради співробітництва арабських держав Перської затоки, де вона звертається до ключових партнерів через ряд заходів.

Окрім комунікації зі ЗМІ та діловою громадськістю, Словенська туристична організація організувала вебінари про Словенію як безпечне та привабливе місце. PR-діяльність також включає співпрацю з авіакомпанією Flydubai. Вона також представляє країну на туристичних ринках Великобританії, Франції та Бельгії шляхом участі у семінарах та ярмарках, а також організації поїздок представників іноземних ЗМІ до Словенії.

В останні роки словенський туризм привернув велику увагу світових засобів масової інформації, і він знову посідає перше місце в кількох списках рекомендованих місць для відвідування. У 2021 році СТО здійснила понад 100 прес-поїздок, прийнявши понад 200 іноземних журналістів та інфлюенсерів [69]. В іноземних ЗМІ було зроблено понад 1920 публікацій загальною орієнтовною вартістю близько 50 мільйонів євро [69]. У 2022 році вона посилила партнерство з впливовими світовими ЗМІ та брендами, такими як National Geographic і Lonely Planet. Кампанія Geography of Adventure на каналах National Geographic представляє Словенію як виняткове місце для активного відпочинку на природі [48]. Також СТО співпрацює з впливовими гастрономічними брендами, такими як Michelin, Gault & Millau та 50 Best [69].

У маркетинговій та рекламній діяльності особлива увага приділяється активному та спортивному туризму. Словенія приймає численні міжнародні спортивні заходи, на яких СТО сприяє впізнаваності Словенії серед любителів спорту, висвітлюючи бренд I feel Slovenia. Об'єднуючи ключових постачальників у сфері спорту та туризму, СТО прагне розробити набір заходів, які принесуть довгостроковий економічний, соціальний та рекламний ефект. Організація продовжує партнерство з відомими спортсменами, які протягом багатьох років допомагали створювати світову популярність Словенії як туристичного напрямку. У 2022 році до амбасадорів словенського туризму Тадея Погачара та Пріможа Рогліча приєдналася альпіністка Яня Гарнбрет [69].

СТО проводила комунікаційні заходи під час зимових Олімпійських ігор у Пекіні, Європейського юнацького олімпійського фестивалю в Мариборі та першому словенському міжнародному фестивалі спортивних фільмів у м. Рогашка Слатина [69].

Внутрішній ринок також має велике значення для організації. На внутрішньому ринку СТО продовжує акцію "Моя Словенія", яка була доповнена кампанією популяризації професій у туризмі. Її підтримали словенські медіа з понад 200 статтями, а загальна вартість публікацій склала понад 3,5 мільйона євро [69]. Метою є підвищення репутації професій у сфері гостинності та туризму та збільшення кількості вступників на програми середньої та вищої освіти, пов'язані з гостинністю та туризмом.

Велика увага приділяється цифровій трансформації словенського туризму. СТО підготувала Стратегію цифрової трансформації словенського туризму на 2022-2026 роки, яка є першим таким стратегічним документом у Словенії [69]. Мета цифрової трансформації полягає в тому, щоб надати всім зацікавленим сторонам словенського туризму можливість приймати рішення на основі даних, підвищити додану вартість,

конкурентоспроможність і сталість туризму, покращити знання та компетенції працівників і підвищити якість життя місцевих мешканців. Також організація створила глобальну цифрову кампанію My way, туристичний сайт Slovenia.info та сторінки у соціальних мережах Feel Slovenia [69].

Сталий розвиток був покладений в основу всіх заходів з просування та розвитку словенського туризму, завдяки чому Словенія стала прикладом гарної практики в міжнародних професійних колах. СТО продовжує розвивати та вдосконалювати сертифікаційну програму Зелена схема словенського туризму.

За допомогою бренду Green & Safe організація повідомляє про відповідність словенських провайдерів і напрямків стандартам сталого туризму. Особлива увага приділяється заохоченню постачальників і дестинацій відмовитися від використання одноразового пластику. Словенська туристична організація проводить багато досліджень, які включають отримання, аналіз та передачу інформації у сфері туризму для підтримки більш ефективного маркетингу туризму на всіх рівнях [69].

СТО поділяє країну на чотири туристичні регіони: Альпійська Словенія, Любляна та Центральна Словенія, Термальна Паннонська Словенія, Середземноморська та карстова Словенія [90].

На регіональному рівні організацій, які займаються розвитком туризму, немає, зате вони діють на місцевому рівні та підпорядковуються муніципальним радам. Розвиток туризму на місцевому рівні регулюється відповідно до національного законодавства та стратегічних цілей розвитку, але з конкретними місцевими особливостями. Такі організації можуть мати назву громадський інститут туризму, агенція регіонального розвитку, місцева туристична організація, центр розвитку тощо [90]. В контексті екотуризму їх діяльність доцільно розглянути на прикладі найбільш розвинених природних дестинацій.

Триглавський національний парк щорічно відвідує понад 2 мільйони відвідувачів, і 55 відсотків з них потрапляють у парк через Блед [85]. Це місто здобуло золотий знак Зеленої схеми словенського туризму. У рамках міжнародного неурядового проекту Green Destinations у 2019 році його було обрано другим найкращим місцем сталого розвитку в Європі, а з 2008 року він є членом групи Alpine Pearls, метою якої є просування сталого розвитку [96].

Блед включений до проекту Zero Waste. Кататися по Бледському озеру можна тільки на гребному човні або електрокатері, що сприяє збереженню навколишнього середовища і тиші. Озеро Блед є місцем проживання різноманітних видів риб і птахів, що свідчить про добре збережене біорізноманіття [30].

Цим курортом опікується Громадський інститут туризму Блед, скорочено Туризм Блед, заснований у 1999 році за рішенням муніципальної ради [45]. Він працює відповідно до Статуту Інституту та відповідно до документів розвитку муніципалітету, тобто Стратегії сталого розвитку муніципалітету Блед до 2030 року [45], Закону про сприяння розвитку туризму [45], Стратегії словенського туризму 2022-2028 та вказівок Словенської туристичної організації. Його місією є здійснення діяльності з планування, організації та сприяння розвитку туризму в муніципалітеті Блед.

Туризм Блед відповідає за інформування туристів, у тому числі туристів з особливими потребами, збір даних для потреб інформування відвідувачів, з'ясування думки відвідувачів про якість туристичної пропозиції, прийом і передачу пропозицій та скарг відвідувачів щодо туристичної пропозиції в компетентні органи, влаштування та утримання туристичних вказівників, заохочення розвитку комплексних туристичних продуктів, маркетинг комплексної туристичної пропозиції, охорону пам'яток місцевого та національного значення, розвиток та підтримання

туристичної інфраструктури, розвиток та утримання місць загального користування, призначених для туристів (парків, зелених зон, квіткових насаджень, гірських та тематичних стежок тощо), організацію та проведення заходів, заохочення місцевого населення щодо позитивного ставлення до туризму. Керівництво інститутом здійснюють директор, якого обирають строком на п'ять років, рада інституту, яка складається з 7 осіб, та експертна рада з п'яти членів, які обираються радою інституту за поданням директора серед фахівців інституту [45]. Інститут прийняв Стратегію сталого розвитку туризму на Бледі на 2018–2025 роки [45].

Також до Триглавського національного парку належить 66% території муніципалітету Бохінь [87]. Бохінь є національним парком, біосферним заповідником Nature 2000 і ЮНЕСКО МАБ. Бохінь має виняткове біологічне та ботанічне різноманіття, якому немає рівних у світі та охороняється міжнародними конвенціями, різними програмами та світовими організаціями. Зелена мобільність заохочується літньою та зимовою карткою мобільності, яка дає користувачам багато переваг, наприклад, безкоштовне користування громадським транспортом у Бохіні та безкоштовну автостоянку. Торгова марка “Bohinjsko/From Bohinj” гарантує високу якість місцевих страв і напоїв, делікатесів з ферм і ремесел [31].

Озеро Бохінь є найбільшим природним озером у Словенії з багатьма можливостями для активного відпочинку. Цією дестинацією керує заснований у 2004 році громадський інститут сприяння туризму Туризм Бохінь. Він розробляє продукти, послуги, програми та заходи, які сприяють сталим туристичним практикам, зеленій мобільності, важливості підключення місцевих провайдерів і прагне розвивати свої ресурси та ноу-хау.

Іншою дестинацією, що також частково знаходиться на території Триглавського національного парку, є Краньська Гора, розташована

поблизу кордону Словенії, Австрії та Італії. Вона відома насамперед як гірськолижний курорт і місце проведення Кубка світу з гірськолижного спорту.

Зеленці є одним із найбільших перехідних боліт у Словенії та одним із найпівденніших у Центральній Європі, тому вони є частиною екологічної мережі Natura 2000. Долина Планіца закрита для руху транспорту, тому туди можна потрапити лише пішки або на велосипеді [49]. Цією дестинацією опікується Туризм Краньська Гора – громадський інститут, засновником якого є муніципалітет Краньська Гора. Він здійснює свою діяльність відповідно до власних актів та чинного законодавства.

Інститут є неприбутковою організацією. Він отримує кошти для своєї діяльності з таких джерел: власні надходження (оплата товарів і послуг), кошти з бюджету муніципалітету, кошти з державного бюджету, кошти від публічних конкурсів відповідних міністерств та інших конкурсів, ресурси національної туристичної організації, подарунки, пожертвування та гранти.

Інститут створений з метою сприяння розвитку туризму на території муніципалітету Краньська Гора, зміцнення конкурентних позицій туристичних постачальників на ринку, сприяння спільному економічному розвитку муніципалітету та покращенню якості життя мешканців. Установа виконує такі завдання: інформування туристів, збір даних для потреб інформування відвідувачів, визначення думок відвідувачів про якість туристичної пропозиції, передача пропозицій та скарг відвідувачів щодо туристичної пропозиції до органів влади, влаштування та утримання туристичних знаків, сприяння розвитку комплексного туристичного продукту, розробку, просування та маркетинг комплексної туристичної пропозиції, розвиток туристичної інфраструктури, утримання місць загального користування, призначених для туристів, маркетингові дослідження у сфері туризму, координацію подій, заохочення місцевого населення до позитивного ставлення до туризму, підготовку стратегії

розвитку дестинації, узгодження програм у сфері туризму між окремими юридичними та фізичними особами, консультації та навчання, видання книг, газет і журналів, надання в оренду приміщень та обладнання, здійснення галерейно-виставкової діяльності, співпраця з місцевими, національними та міжнародними організаціями у сфері туризму, надання послуг гіда, здійснення громадського харчування як додаткової діяльності, управління нерухомим та рухомим майном. Органами інституту є рада закладу, яка складається з 13 осіб, та директор. Членами інституту можуть бути юридичні особи та фізичні особи-підприємці, діяльність яких безпосередньо пов'язана з туризмом [74].

Місцева туристична організація Рогла-Зрече створена для просування туризму на рівні муніципалітету Зрече та туристичного напрямку Рогла-Похор'є. Частиною цієї організації є туристично-інформаційний центр Зрече, який пропонує відвідувачам інформацію про туристичну пропозицію в цій місцевості. Вона відома в першу чергу завдяки сільським садибам, промаркованим велосипедним та пішохідним стежкам і термальним джерелам. Рогла-Зрече представляє дестинацію на численних ярмарках і презентаціях у Словенії та за кордоном. Вона співпрацює з асоціаціями в муніципалітеті та публікує щомісячний календар подій у Зрече та допомагає в організації та координації подій [51].

Агенція регіонального розвитку Зелений крас опікується частиною Карствої Словенії, на якій знаходяться такі відомі пам'ятки природи, як печера Постойна, Шкоцянські печери, Нотранський парк, озеро Церкниця та заповідник Снежник-Ждроцле. Майже вся територія Красу належить до зон Natura 2000. Карстовий ландшафт є одним з найбагатших рослинами і тваринами у Європі [50]. Вона заснована в 2000 році і є неприбутковою організацією, яка діє відповідно до Закону про сприяння гармонійному регіональному розвитку на території муніципалітетів Блоке, Церкниця, Лошка долина, Ілірська Бистриця, Півка та Постойна. Вона сприяє

розвитку туризму в DESTИНАЦІЇ і, у співпраці з постачальниками туристичних послуг, просуває пропозиції в регіоні. Організація також займається підготовкою та управлінням проектами, процедурами реєстрації діяльності, проведенням освітніх майстер-класів та заходів, розробляє і координує стратегію розвитку DESTИНАЦІЇ [61].

Кочев'є є одним із найбільш лісистих регіонів Словенії та Європи. Глибоко в лісі знаходяться шість ділянок пралісів, серед яких Крокар, включений до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО [37]. За розвиток та маркетинг цього напрямку відповідає громадський інститут туризму та культури Кочев'є, заснований Радою муніципалітету Кочев'є у 2015 році. У 2016 році ним було розроблено бренд DESTИНАЦІЇ Кочев'є – Таємничий ліс Словенії, за допомогою якого почала впроваджуватися стратегія розвитку туризму у співпраці з туристичними постачальниками муніципалітетів Кочев'є та Костел. Його візією є до 2025 року зробити DESTИНАЦІЮ міжнародно визнаним і привабливим напрямком для туристів, які хочуть активного та екологічного відпочинку на природі [46]. Це сприятиме довготривалому збереженню природної та культурної спадщини, а також соціальному та економічному добробуту місцевих мешканців. Інститут управляє хостелом Bearlog, кемпінгом Jezero Kočevsko, бункером Škrilj та туристично-інформаційними центрами, які надають відвідувачам культурну, туристичну, спортивну та іншу інформацію, а також гості можуть придбати тут різноманітні сувеніри від місцевих майстрів і художників.

Крім національних та місцевих, у Словенії працює ряд профільних організацій, які створюють учасники туристичної діяльності з метою співробітництва та захисту своїх інтересів.

Однією з них є Палата туризму та гостинності, яка протягом 110 років об'єднує та представляє 275 членів – компаній та підприємців індустрії туризму та гостинності у державних органах та європейських

галузевих асоціаціях [62]. Її місія полягає у сприянні розвитку галузі та передачі передового досвіду з національного та транскордонного середовища. Вона надає професійну допомогу у вигляді консультацій та навчання, здійснює видачу ліцензій туристичним агентствам та ведення реєстру виданих ліцензій, прийом державних іспитів на екскурсоводів та ведення реєстру екскурсоводів, видачу карт екскурсоводів [62].

Словенське конференц-бюро є приватною неприбутковою організацією, яка об'єднує індустрію зустрічей Словенії та просуває її на міжнародний ринок [93]. Воно об'єднує понад 70 постачальників конференц-послуг по всій країні, серед яких є конгрес-центри, конференц-готелі, готелі з приміщеннями для конференцій, івент-агентства та інші підприємства. Кожен учасник проходить процес стандартизації відповідно до типу послуг, які вони надають. Це потрібно для збільшення ясності на ринку та підвищення якості послуг. Словенське конференц-бюро допомагає організаторам зустрічей, яким потрібна інформація та поради з усіх аспектів організації заходів у Словенії. Організатори заходів можуть звернутися до нього за допомогою у пошуку оптимального місця для проведення заходу та партнерів. Для міжнародних заходів бюро може надати всю необхідну інформацію про Словенію, карти, брошури та фотографії. Воно також може організувати ознайомчу поїздку до різних локацій, щоб допомогти прийняти рішення про місце проведення зустрічі [93].

Туристична асоціація Словенії – це громадська організація волонтерів, які присвячують свої навички, знання, ідеї та роботу розвитку туризму шляхом навчання працівників, сприяння якості та різноманітності туристичних пропозицій, захисту навколишнього середовища та культурної спадщини, а також підвищення якості життя населення. Вона була заснована в 1905 році як Провінційна асоціація сприяння іноземним перевезенням й об'єднує понад 600 туристичних організацій по всій

Словенії [63]. Вона уклала угоду про співпрацю в галузі сталого розвитку та спільних зусиль для захисту та збереження біорізноманіття з Асоціацією альпіністів Словенії, Асоціацією рибальства Словенії, Асоціацією мисливців Словенії, Асоціацією бджільництва Словенії та Кінологічної асоціацією Словенії [63].

Міжнародний інститут туризму – це перший інститут досліджень і розвитку туризму, заснований у 1994 році Національною туристичною асоціацією та великими словенськими туристичними компаніями. Він має великий досвід складних досліджень в економіці, менеджменті, маркетингу, розбудові потенціалу та освіти в індустрії дозвілля. Інститут має міцну позицію компетентного та надійного постачальника туристичної експертизи та консалтингу завдяки великій кількості реалізованих проєктів у Словенії, ЄС та Південно-Східній Європі. Він має широку мережу партнерів у Словенії та співпрацює з більш ніж 80 установами з майже 30 країн [53].

Асоціація туристичних ферм Словенії – це неурядова, неприбуткова організація, заснована в 1997 році. Станом на 2023 рік, вона має 404 члени на всій території Словенії [65]. Інститут сільськогосподарського лісництва в Целе надає Асоціації професійну допомогу, тоді як Палата сільського та лісового господарства Словенії разом з Міністерством сільського господарства, лісового господарства та продовольства надають фінансову допомогу. Крім того, вона отримує фінансові надходження з членських внесків (45 євро) та внесків учасників рекламних заходів і тренінгів.

Керівними органами Асоціації відповідно до статуту є збори, які є вищим органом, рада директорів з 13 членів і президента, наглядова рада з 3 членів та трибунал з 3 членів. Її стратегічними цілями є підвищення якості пропозиції туристичних садиб, збільшення завантаженості, збільшення кількості денних гостей в екскурсійних садибах та винних підвалах, створення позитивного іміджу села в громадськості, збереження

робочих місць на фермах, сприяння збереженню сільського населення та культурної спадщини в сільській місцевості.

Асоціація відповідає за оцінку якості туристичної пропозиції на фермах за допомогою позначки від 1 до 4 яблук, яка є обов'язковою й контролюється державою. Вона здійснює маркетингову комунікаційну діяльність, представлення економічних та правових інтересів членів, інформування за допомогою видання “Ласкаво просимо на ферму”, організацію різноманітних тренінгів для учасників, виготовлення рекламних матеріалів-каталогів різними мовами. До інших заходів належать презентація туристичних садиб на національних та міжнародних виставках, надання інформації для туристів (8 годин щодня), маркетингові дослідження, навчання для власників садиб (комп'ютерні курси, курси іноземних мов, спілкування з гостями тощо).

Асоціація туристичних ферм Словенії тісно співпрацює зі Словенською туристичною організацією, Туристичною асоціацією Словенії, Міністерством сільського господарства, лісового господарства та продовольства, Міністерством економіки, туризму та спорту, Палатою сільського та лісового господарства Словенії та навчальними закладами. Асоціація туристичних ферм Словенії та Інститут сільськогосподарського ліництва в Цельє з 1997 року співпрацюють над проектом “Відпочинок без кордонів на фермах” з регіональною асоціацією Urlaub am Bauernhof в австрійській Каринтії та італійськими партнерами ERSA Gorizia - Ente regionale per la promozione e lo sviluppo dell'agricoltura Friuli-Venezia Giulia та Associazione Agriturismo Friuli Venezia Giulia - Agenzia Regionale [65]. Фінансову підтримку проекту надало Міністерство сільського господарства, лісового господарства та продовольства Республіки Словенія. З 2004 року Асоціація туристичних ферм Словенії також є членом Європейської асоціації сільського туризму Eurogites [65].

Словенська асоціація активного відпочинку – це неприбуткова організація, основною метою якої є популяризація та просування всіх заходів на природі у Словенії, особливо на зовнішніх ринках. Крім того, вона бере участь в оптимізації законодавства, створенні нових міжміських маршрутів та розробці інновацій у цифрових медіа. Асоціація випустила додаток Slovenia Outdoor, використавши передову технологію Outdooractive. Він на національному рівні визнаний офіційним цифровим путівником для велосипедних і пішохідних маршрутів по всій Словенії та має схвалення Словенської туристичної організації [68].

Завдяки підтримці перерахованими організаціями сталого розвитку туризму, туристичні компанії розробляють і продають екологічні тури для гостей, які віддають перевагу організованим подорожам. Їх можна впізнати за етикеткою Slovenia Green Travel Agency. Прикладом може бути компанія Triglav Tours, яка організовує сходження на гору Триглав. Вона пропонує класичні маршрути на декілька днів та більш складні, такі як підйом на Триглав за один день або на його північну стіну [28]. Агентство Visit GoodPlace пропонує велосипедні та пішохідні тури, які проходять через екологічні стежки та місцеві культурні пам'ятки. Компанія прагне мінімізувати негативний вплив на природне середовище та максимізувати вигоди для місцевих підприємств. Агентство Nike&Vike також організовує велосипедні та пішохідні тури в Юлійських Альпах, піклуючись про цю місцевість. Компанія Green Adventure організовує походи на байдарках по річках Колпа, Крка та Темениця, прогулянки у лісі Кочев'є. Також існують зелені туристичні агенції, які співпрацюють з іноземними організаторами подорожей і влаштовують ділові заходи у Словенії [84].

2.3. Досвід запровадження національної програми сертифікації

дестинацій та постачальників послуг

Зелена схема словенського туризму — це національна програма сертифікації, яка під брендом Slovenia Green об'єднує зусилля для сталого розвитку туризму у Словенії, пропонує дестинаціям та постачальникам послуг конкретні інструменти для оцінки та покращення сталої діяльності, а також просуває цю екологічну діяльність за допомогою бренду Slovenia Green. Для Зеленої схеми словенського туризму використовується аббревіатура ZSST.

Її історія почалася у 2014 році, коли був проведений аналіз ситуації на різних рівнях сталого розвитку туризму у Словенії. Він показав, що, по-перше, на туристичному ринку екологічних пропозицій все ще недостатньо, по-друге, бракує системи, яка б координувала зусилля на національному рівні та надавала конкретні інструменти зацікавленим сторонам у цьому процесі. Тоді Словенська туристична організація створила Зелену схему словенського туризму як практичний і ефективний інструмент для прискорення впровадження стійких бізнес-моделей у словенському туризмі та водночас основу для маркетингу зелених пропозицій. Схема була остаточно розроблена та запрацювала у 2015 році, коли до проекту приєдналися перші напрямки та туристичні компанії [71; с.4].

Станом на 2023 рік, ZSST об'єднує 288 об'єктів в 7 різних категоріях: 60 дестинацій (Slovenia Green Destination), 142 заклади розміщення (Slovenia Green Accommodation), 60 закладів харчування (Slovenia Green Cuisine), 4 природні парки (Slovenia Green Park), 8 туристичних агентств (Slovenia Green Travel Agency), 12 пам'яток (Slovenia Green Attraction) та 2 пляжі (Slovenia Green Beach). Близько 90 відсотків усіх туристичних

прибуттів і ночівель у Словенії в 2022 році були зафіксовані в напрямках, які володіють знаком Slovenia Green [54].

Її цілями є запровадження сталих бізнес-моделей, оцінка сталості туристичних напрямків, покращення існуючих організаційних структур, маркетинг зеленої пропозиції словенського туризму, заохочення дестинацій до орієнтації на сталий туризм.

Словенська туристична організація керує та розвиває ZSST, забезпечує просування на міжнародному туристичному ринку дестинацій та постачальників послуг, які мають відзнаку Slovenia Green. Акредитованим партнером є Інститут сталого розвитку туризму Любляни, який має ліцензію на оцінку напрямків за допомогою інструменту Green Destinations Standard, визнаного Глобальною радою з питань сталого туризму та є партнером Green Destinations.

Slovenia Green — це бренд, який вказує на виконання вимог, які визначені ZSST для дестинацій та постачальників послуг. Його можуть використовувати лише ті дестинації, провайдери та парки, які вступили до ZSST та виконали умови для отримання знака [71; с.5].

Програма діє на двох рівнях: туристичних дестинацій та постачальників туристичних послуг. Вони взаємозалежні та взаємопов'язані, адже напрямки мотивують ключових постачальників до сталої діяльності, а критична маса сертифікованих провайдерів сприяє довірі туристів до дестинації.

Рівень дестинацій є фундаментальним рівнем роботи ZSST. Під дестинацією розуміється напрямок, пов'язаний з місцевою громадою, або муніципалітет. Як виняток, можливе включення до схеми напрямку, який охоплює більше одного муніципалітету. Окрема спеціальна система встановлена для таких дестинацій, як заповідні території або парки [71; с.6].

Щоб отримати позначку Slovenia Green Destination, дестинація повинна вступити до ZSST та вже при вступі мати певний рівень стійкості й взяти на себе зобов'язання постійно його покращувати. Для вступу до програми потрібно виконати вісім кроків: заповнити анкету на вступ до ZSST від СТО, призначити координатора, сформувати команду, підвищити обізнаність серед місцевої громади та зацікавлених сторін, підписати Зелене зобов'язання словенського туризму, провести опитування туристичних компаній, мешканців і відвідувачів, зібрати дані та докази відповідно до зеленого стандарту Словенії і внести їх на онлайн-платформу, підготувати короткий звіт про проведені заходи. Для підтримання відзнаки напрямок повинен виконувати заходи з плану дій і регулярно звітувати перед менеджером ZSST та акредитованим партнером. Принаймні кожні три роки потрібно проводити повторну оцінку [71; с.8].

На основі даних, внесених на онлайн-платформу, дестинація отримує міжнародно визнану оцінку сталості відповідно до стандарту Slovenia Green. Оцінку розраховує міжнародний партнер ZSST, організація Green Destinations, за допомогою міжнародно визнаного алгоритму. Рейтинг складається в шести категоріях (управління дестинацією, природа та ландшафт, навколишнє середовище та клімат, культура та традиції, соціальне середовище, туристичний бізнес) за шкалою від 1 до 10. Залежно від рівня досягнення критеріїв дестинації можуть отримати платинову, золоту, срібну чи бронзову відмітку.

Найвищою нагородою Зеленої схеми словенського туризму для напрямків є платиновий знак Slovenia Green Destination. Він присуджується дестинації, яка має в середню оцінку не менше 9,1; у кожній окремій категорії оцінку не менше 6,1; у категоріях управління дестинацією та туристичний бізнес не менше 8,1 та принаймні один заклад розміщення з дійсним знаком Slovenia Green Accommodation. Золотий знак Slovenia Green Destination присвоюється напрямку, який має середню оцінку не

менше 8,1; у кожній окремій категорії оцінку не менше 6,1; у категорії управління дестинацією або туристичний бізнес не менше 8,1 та принаймні один об'єкт розміщення з дійсним знаком Slovenia Green Accommodation. Срібний знак Slovenia Green Destination присуджується напрямку, який має в середню оцінку не менше 7,1; у кожній окремій категорії оцінку не менше 6,1 та у категорії управління дестинацією або туристичний бізнес не менше 8,1. Бронзовий знак Slovenia Green Destination присвоюється дестинації, яка має в середню оцінку не менше 6,1; маючи не менше 6,1 бала в кожній окремій категорії [39]. Вартість вступу до ZSST в залежності від кількості населення муніципалітету становить від 1.500 євро до 2.000 євро. У наступні два роки потрібно сплатити по 380 євро, а через три роки від 1.500 євро до 2.000 євро за повторну оцінку. Після цього дестинація отримує рекомендації щодо покращення індивідуальних критеріїв та інтеграцію в глобальну мережу Green Destinations [71; с.25-26].

Рівень постачальників послуг об'єднує заклади розміщення, туристичні агентства, пам'ятки, заклади громадського харчування та пляжі. Щоб отримати знак Slovenia Green Accommodation, Slovenia Green Travel Agency, Slovenia Green Attraction, Slovenia Green Cuisine або Slovenia Green Beach постачальник повинен підписати Зелене зобов'язання словенського туризму та отримати один із міжнародних знаків сталості, визнаних ZSST. Щоб підтримувати дію цього знака, провайдери повинні кожного разу, коли термін його дії закінчується, надати доказ його продовження менеджеру ZSST.

Заклади розміщення можуть отримати знак Slovenia Green Accommodation на основі одного з основних міжнародно визнаних екологічних знаків: Bio Hotels, Ecocamping, EU Ecolabel, Green Globe, Green Key, Travelife for accommodation, World of Glamping Green або Hostelling International Quality & Sustainability. Туристичні агенції можуть отримати знак Slovenia Green Travel Agency, якщо вони мають один з двох

міжнародно визнаних знаків: Travelife для туристичних агенцій або Green Globe. Пам'ятки можуть отримати знак Slovenia Green Attraction на основі міжнародно визнаного знаку сталості Green Globe або Green Key.

Після отримання Словенією титулу Європейського гастрономічного регіону 2021 та встановленої концепції сталого розвитку гастрономії “від саду до столу”, постачальники послуг громадського харчування можуть отримати знак Slovenia Green Cuisine на підставі раніше отриманого міжнародного сертифікату сталого розвитку L.E.A.F. або Green Key. Вони також повинні підписати Зобов'язання сталої гастрономії Словенії, яке базується на автентичних і сезонних стравах, підкреслює важливість коротких ланцюгів постачання і стимулює постачальників послуг інтегруватися з місцевим середовищем, зменшувати кількість відходів, виключати одноразовий пластик, використовувати питну воду з-під крана, зменшувати вуглецевий слід, раціонально використовувати природні ресурси, дотримуватися санітарних норм.

Пляжі можуть отримати знак Slovenia Green Beach на основі міжнародно визнаного екологічного знака Блакитний прапор. Програма “Блакитний прапор” спрямована на сталий розвиток пляжів через відповідність критеріям якості води, екологічної освіти та інформації, екологічного менеджменту та безпеки [39]. Вартість вступу до ZSST для туристичних провайдерів дорівнює 150 євро [71; с.29].

Знак Slovenia Green Park можуть отримати природоохоронні території, такі як національні, регіональні та ландшафтні парки. Є два варіанти отримання цього знака: подати заявку на основі одного з існуючих екологічних знаків, яким парк вже володіє і який визнає ZSST, або пройти процес оцінювання за стандартом Slovenia Green (як дестинації). Крім того, потрібно заповнити анкету для вступу до Зеленої схеми словенського туризму та підписати Зелене зобов'язання словенського туризму [71; с.30].

Для підтримки дії знака, парк повинен надати підтвердження продовження терміну дії знака, кожного разу, коли він закінчується. Також парк повинен дотримуватися плану екологічних заходів й регулярно доповідати менеджеру ZSST та акредитованому партнеру. Плата за внесення до ZSST для парку, який приєднується до програми на підставі наявного знаку, становить 150 євро. Парк, який вступив до ZSST способом дестинації, повинен сплатити від 1.500 євро до 2.000 євро залежно від кількості мешканців, наступні два роки по 380 євро, через три роки таку ж суму, як при вступі [71; с.34-36].

Зелена схема словенського туризму отримала міжнародне визнання, що стимулює доєднуватися до неї нових учасників. Під час конференції Global Green Destinations Day у 2016 році Словенію було оголошено першою Зеленою країною у світі [72], у 2019 році 31 словенський напрямок (всі вони нагороджені золотим або срібним знаком Slovenia Green Destination) увійшов до списку 100 найбільш екологічних дестинацій [72], у 2020 році до нього включили 9 напрямків [72], а у 2021 році – 7 напрямків [72]. У рамках туристичної ярмарки ITB Berlin 2019 Любляна завдяки екологічній практиці Local Food Market зайняла перше місце у категорії Best in Cities, а Блед – друге місце у категорії Best in Europe [72]. У 2020 році на цій події Словенська туристична організація отримала бронзову нагороду The Golden City Gate за рекламний фільм Slovenia Green. Історія зеленої Словенії в категорії екотуризм та нагороду у категорії Best of Europe 2020 за впровадження сталих моделей у туризмі на національному рівні [72]. У рамках премії Weekend Premium Awards 2020 італійський журнал Weekend Premium вручив Словенії нагороду в категорії Green in Europe за розвиток і просування сталого туризму [72]. У 2022 році путівник Lonely planet поставив Словенію на 5 місце серед рекомендованих країн для відвідування, а журнал Conde Nast Traveler включив Словенію до 12 найбільш екологічних напрямків [72].

Висновки до 2 розділу

Таким чином, різноманітність ландшафтів у Словенії призводить до широкого спектру туристичних пропозицій, починаючи від більш традиційного відпочинку на Адріатичному узбережжі і закінчуючи пропозиціями, орієнтованими на вузькі ніші. Завдяки розташуванню країни в передгір'ях Альп на півночі країни переважають гірські масиви. Тому тут розвивається пригодницький та гірський туризм. Тут прокладено та промарковано численні пішохідні та велосипедні маршрути, що є екологічною альтернативою подорожам автомобілем. Країна багата на природні водні ресурси, що включають узбережжя Адріатичного моря, гірські та рівнинні річки (найбільші – Сава та Драва), озера та водоспади. Тут також розвивається пригодницький туризм у формі рафтингу, веслування на байдарках і каное, та прибережний, морський, внутрішній водний види туризму. У Словенії проводяться змагання з різних видів спорту, що сприяє подорожам спортсменів та вболівальників і, у такий спосіб, розвитку спортивного туризму. Майже третину території країни займають сільськогосподарські землі, де пропонується відпочинок у сільських садибах. Їх господарі використовують концепцію сталого розвитку туризму. Останнім часом набув популярності гастрономічний туризм, у якому використовуються місцеві екологічно чисті продукти. В оздоровчому туризмі використовуються багаті бальнеологічні ресурси, розташовані переважно на сході країни. З численних мінеральних джерел отримують питну воду відмінної якості. Також Словенія має історико-культурні туристичні ресурси, які є основою культурного туризму. Вони переважно знаходяться у містах, які взяли на себе зобов'язання щодо сталого розвитку. Природоохоронні території займають більше 1/3 території Словенії, завдяки чому в країні популярним є власне екологічний туризм. До них належать Національний парк Триглав, регіональні парки

Козьянський, Шкоцянські печери, Нотранський та 46 ландшафтних парків. Словенія є третьою країною в Європі з найбільшою кількістю лісів, ліси покривають близько 60% її території. Тут живуть бурий ведмідь, вовк, рись та інші тварини. Головним чинником ефективного використання наявних природних туристичних ресурсів є добре розвинена інфраструктура та транспортне сполучення. Усвідомлюючи економічні вигоди туризму, держава вкладає кошти в розвиток цієї індустрії. Однією з важливих конкурентних переваг Словенії є висока кваліфікація робочої сили. Завдяки великій увазі, що приділяється екології в національній туристичній політиці, екотуризм має можливості поєднання з усіма переліченими та іншими видами туризму.

За розвиток словенського туризму відповідають Міністерство економіки, туризму та спорту, Словенська туристична організація, місцеві туристичні організації та профільні організації. Міністерство розробляє закони у сфері туризму, стратегію його розвитку на наступні роки, фінансує туристичну галузь та надає фінансові стимули підприємствам. Основою словенської туристичної політики є сталий розвиток, що проявляється у пошуку балансу між інтересами туристів, постачальників послуг, місцевих жителів та навколишнім середовищем. Управління туризму намагається створити імідж Словенії як зеленої та автентичної країни, ідеального напрямку для розвитку екологічного та активного туризму. Словенська туристична організація займається маркетингом комплексних туристичних продуктів і послуг Словенії й фінансується з державного бюджету. Вона проводить низку заходів на зовнішніх ринках з метою успішного просування словенського туризму. У співпраці зі словенською індустрією туризму вона щороку організовує численні маркетингові та комунікаційні заходи, включаючи близько 140 ділових заходів у 30 країнах, 13 000 ділових зустрічей, приймає понад 200 іноземних журналістів [69] і координує важливі професійні заходи у Словенії, такі як Словенська

туристична біржа та Дні словенського туризму, Туристична панель у рамках Бледського стратегічного форуму та Зелений день словенського туризму [69]. У кампаніях, презентаціях та інших заходах СТО зміцнює імідж Словенії як країни гостинних людей, незайманої природи та виняткових особистостей, таких як найкращі кухарі та всесвітньо відомі спортсмени. Організація зосереджується на пріоритетних зовнішніх ринках, а також використовує інноваційні підходи в маркетингу з акцентом на цифрових каналах. Вона посилює присутність бренду I feel Slovenia на подіях у країні та за кордоном, особливо в рамках міжнародних спортивних заходів у Словенії. Розроблений СТО національний інструмент сертифікації Зелена схема словенського туризму має особливе значення та роль у досягненні цілей сталого розвитку туризму. Вона також відповідає за дослідження туристичного ринку та аналіз отриманих даних. Місцеві туристичні організації фінансуються з місцевого та державного бюджету й здійснюють інформування туристів у туристично-інформаційних центрах, розвиток туристичної інфраструктури, утримання місць загального користування, проведення заходів, заохочення місцевих мешканців щодо позитивного ставлення до туристів та інші заходи, що сприяють розвитку туризму на місцевому рівні. Профільні організації представляють інтереси своїх членів та просувають їхні пропозиції на внутрішньому та зовнішньому ринках. Такий менеджмент туристичних дестинацій створює гарні умови для розвитку туристичних компаній, що працюють у напрямку екологічного туризму.

Зелена схема словенського туризму – це національний інструмент сертифікації, розроблений Словенською туристичною організацією з метою впровадження сталості в діяльність як дестинацій, так і постачальників послуг, посилення співпраці між ними та їх просування під брендом Slovenia Green. Вона базується на міжнародно визнаному інструменту оцінки Green Destinations Standard, але при цьому враховує

національні особливості. Знак Slovenia Green свідчить про виконання широкого спектру вимог у сфері сталого туризму та присвоюється об'єктам після оцінювання їх відповідності цим критеріям. Схема спрямована не лише на захист навколишнього середовища та енергозбереження, а й на підтримку місцевих громад шляхом створення робочих місць та економічного зростання, а також збереження місцевої культурної спадщини. Щоб отримати знак Slovenia Green Destination, напрямки повинні відповідати стандарту Green Destinations, тоді як для отримання знаку Slovenia Green Accommodation/Park/Travel Agency/Attraction/Cuisine/Beach, провайдери мають спочатку отримати один з міжнародно визнаних знаків сталого розвитку. Залежно від ступеня виконання критеріїв дестинації можуть отримати бронзову, срібну, золоту або платинову нагороду. Учасники програми отримують освітню та рекламну підтримку, доступ до можливостей кооперативного маркетингу та грантового фінансування. Крім того, вони можуть отримати посібник щодо отримання та підтримки знака, настанови щодо розвитку продуктів екологічного туризму, посібник для готелів із розробки сталих бізнес-моделей, посібник з маркетингу та інші корисні матеріали.

Розділ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ДОСВІДУ СЛОВЕНІЇ В РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

3.1. Проблеми екологічного туризму в Україні

В останні роки перед повномасштабним вторгненням туристична галузь в Україні активно розвивалася й відіграла дедалі важливішу роль в економіці. Популярність екологічного туризму зростала, що наслідуює тенденції, які спостерігаються в розвинених країнах світу [2].

Розвиток екологічного туризму пов'язаний з наявністю в усіх частинах України виняткових пам'яток природи. Офіційна інформація про національні парки і заповідники України міститься на ресурсах Державного кадастру, користування яким на час війни обмежено. Попри це, є низка альтернативних ресурсів, серед яких одним з найдокладніших є сайт Wownature. Це офіційний інформаційний ресурс про заповідну природу України, створений у 2021 році в межах проекту “Підтримка природно-заповідних територій в Україні”, який фінансує уряд Німеччини [27]. Природні об'єкти можна відсортувати за областю або за активністю (походи, сплави, велопрогулянки тощо). Кожен об'єкт має сторінку, де міститься інформація про його флору і фауну, дозвілля, контактні дані та можливості доїзду. Також команда Wownature разом із співробітниками парків та заповідників розробила екотуристичні маршрути у західних областях, які не мають обмежень через воєнний стан. Крім того, було створено уніфікований бренд для природно-заповідних територій, з використанням символів природи.

Особливо багатим на ресурси екологічного туризму є Карпатський регіон. Цікавими об'єктами є Карпатський біосферний заповідник, де можна відвідати 4 екологічні стежки та 17 туристичних маршрутів [13], та Карпатський національний парк з розгалуженою мережею еколого-пізнавальних стежок загальною протяжністю 158 км [14]. У парку

“Кременецькі гори”, крім екостежок, також розроблені 4 велосипедні маршрути завдовжки більш як 240 км [16]. Важливим об’єктом екотуризму є Букові праліси Карпат та інших регіонів Європи, внесені до списку Світової природної спадщини ЮНЕСКО. Цей об’єкт розташований на території 12 країн, в Україні знаходиться 25% його площі [2], що створює умови для транскордонного співробітництва.

Також багатим на природні комплекси є Поділля, де знаходяться національні природні парки “Подільські Товтри” та “Північне Поділля”, який пропонує 5 еколого-пізнавальних маршрутів [17]. Полісся має великі площі лісових масивів, густу мережу природних водойм, багатство флори та фауни.

Іншим регіоном, багатим на заповідні території, є узбережжя Чорного моря. Тут знаходиться село Вилкове, оточене територією Дунайського біосферного заповідника. Воно унікальне тим, що поряд зі звичайними вулицями є система каналів, у яких як засіб пересування використовуються човни.

Степові області України також мають перспективи розвитку екотуризму. На півдні України розміщені природний заповідник “Сланецький степ”, біосферний заповідник “Асканія-Нова”, національний природний парк “Олешківські піски”, національний природний парк “Бузький Гард”, який є пам’яткою історичного ландшафту Запорозької Січі, де представлені автомобільні, пішохідні, водний та кінний маршрути [15].

На березі річки Сіверський Донець розташований національний природний парк “Святі гори”, де зустрічаються рідкісні види рослин [2].

Загалом в Україні цей вид туризму переважно здійснюється на природно-заповідних територіях, до яких належать національні природні парки, біосферні заповідники, регіональні ландшафтні парки та зарезервовані території. Відповідно до статті 9 Закону України “Про

природно-заповідний фонд України”, об’єкти природно-заповідного фонду дозволено використовувати в оздоровчих та інших рекреаційних цілях [19].

Туризм на природоохоронних територіях також регулюється Положенням про рекреаційну діяльність у межах територій та об’єктів природно-заповідного фонду України, яке поступально вдосконалювалося. Згідно з ним, до основних напрямів рекреаційної діяльності належить організація та облаштування інформаційно-туристичних центрів, еколого-освітніх стежок, туристичних маршрутів, оглядових майданчиків, рекреаційних ділянок, кемпінгів, таборів для відпочинку. Крім власне екологічного, дозволена організація й інших видів туризму: дитячого, для осіб з інвалідністю, культурно-пізнавального, лікувально-оздоровчого, спортивного, релігійного, гірського, пригодницького тощо [20].

Згідно зі статтею 6 Закону України "Про туризм", розвиток екологічного туризму є пріоритетним напрямом державної політики у сфері туризму [21]. Тому протягом років незалежності України вона була спрямована на створення належних інфраструктурних, економічних та соціальних умов для розвитку екотуризму. Одним із напрямів була розробка стратегічного плану розвитку, яка передбачала розширення міжнародного співробітництва на основі застосування транскордонних методів управління екосистемами. Іншим напрямом був розподіл економічного і соціального ефектів від екотуристичної діяльності, який включав реалізацію проектів екотуризму на некомерційних засадах та збалансування інтересів із суміжними галузями економіки. Ще одним напрямом був розвиток інформаційного середовища, яких передбачав створення систем інформаційного забезпечення фінансування, організації та управління у сфері екотуристичного бізнесу [6].

Найпотужніші зусилля у розвитку екологічного туризму в останні роки докладає команда Greenways Ukraine, яка допомагає установам природно-заповідного фонду, територіальним громадам та іншим

організаціям шляхом консультування, стратегічного планування, створення туристичних продуктів та послуг, їх просування. Зокрема, вони розробили схему мережі екостежок на території Львівського Опілля та здійснили їх маркування, облаштували туристичні об'єкти Тернопільського Придністер'я інформаційними стендами, створили геологічну екостежку біля Кам'янець-Подільської фортеці та мережу туристичних шляхів в межах Ужанського національного парку [22].

Проте успіху розвитку екотуризму в Україні перешкоджала низка чинників. Через недоліки законодавства соціально-політичні та економічні умови не є сприятливими для інвестицій у розвиток екотуризму. Цю ситуацію певною мірою полегшила постанова КМУ “Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися бюджетними установами природно-заповідного фонду”. Тому національні природні парки неспроможні забезпечити відповідну якість платних послуг [4].

Також бракує вичерпної інформації про природні території, їх якісної реклами та просування в засобах масової інформації. Екологічні маршрути в Україні ще не досконало розроблені та не відповідають зразкам міжнародного туристичного ринку, що зменшує їх популярність серед іноземних туристів. Зокрема, слабкими сторонами Карпат є відсутність єдиної системи маркування екостежок, низька якість обладнаних зупинок на екостежках та недотримання туристами правил перебування на заповідних територіях [7].

У штатних працівників природних парків немає достатнього досвіду і знань щодо маркетингу, ціноутворення та освітніх програм для різних категорій відвідувачів. Єдиний стандарт формування цін на послуги ще не розроблений, а актуальні ціни не завжди є доступними для малозабезпечених верств населення. Більше того, немає добре налагоджених відносин між керівництвом національних природних парків та органами місцевого самоврядування, туристичними компаніями, іншими

комерційними та некомерційними організаціями, місцевими жителями. Участь місцевого населення в розвитку екотуризму є недооціненою, а також немає механізмів, за допомогою яких частина надходжень від туризму задовольняла б його потреби [4].

Багато екскурсій по заповідниках мали назву екологічних, але вони зосереджувалися лише на показі пам'яток природи, не звертаючи увагу на екологічну освіту відвідувачів. Крім того, керівництво заповідних територій іноді дозволяло проведення ралі й інших масових заходів, які заборонені дорученням Міністерства екології та природних ресурсів України. Оскільки масові види туризму можуть зашкодити природним територіям, туристичні потоки мають бути обмеженими та координованими. Проте наразі в Україні немає єдиних методів визначення допустимого антропогенного навантаження [26].

Повномасштабне вторгнення стало важким викликом для туристичної галузі України, яка до того ж ще не повністю відновилася після пандемії коронавірусу. Основними негативними наслідками впливу війни на сферу туризму є відсутність можливості гарантувати безпеку туристів, пошкодження та знищення інфраструктури та туристичних об'єктів, дефіцит кваліфікованих кадрів, скорочення витрат на туризм з державного бюджету, зниження туристичної привабливості країни, і, відповідно, зменшення туристопотоків та доходів від туризму [12].

Крім того, війна завдала значної шкоди заповідникам та природним паркам, які є об'єктами екологічного туризму. За попередніми оцінками, від бойових дій постраждали 900 заповідних територій загальною площею 1,2 млн га, що складає близько третини від загальної площі природно-заповідного фонду України [3]. Оскільки ситуація кожного дня змінюється, на даному етапі неможливо визначити повний масштаб нанесеного збитку.

Нині 20 заповідників та національних парків знаходиться на тимчасово окупованих територіях та перебуває під загрозою деградації або

знищення [9]. До них належать біосферні заповідники “Асканія-Нова” та Чорноморський, природні заповідники Казантипський, Опукський, Карадазький, Український степовий, Луганський, “Мис Мартьян”, Ялтинський гірсько-лісовий, Кримський, національні природні парки “Великий Луг”, Приазовський, “Чарівна гавань”, “Меотида”, “Білобережжя Святослава”, “Джарилгацький”, Нижньодніпровський, “Олешківські піски”, “Кремінські ліси”, Азово-Сиваський. Найпоширенішими проблемами, з якими стикаються окуповані природоохоронні території, є втрата контролю, пошкодження території військовою технікою, будівництво окопів і укріплень, залякування тварин, замінування територій, обстріли, браконьєрство та гуманітарні кризи [9].

Вже деокуповано Гетьманський національний природний парк, НПП “Кам’янська Січ”, Чорнобильський радіаційно-екологічний біосферний заповідник, НПП “Святі Гори”, частково звільнено НПП “Нижньодніпровський” [9]. Оскільки територія досі замінована, поки що неможливо оцінити шкоду, завдану довкіллю.

Масштабною проблемою є поширення пожеж, спричинених вибухами боєприпасів за відносно сухої погоди. Від цих пожеж постраждало близько 3 млн гектарів лісового фонду [1]. Зокрема, вигоріли ділянки лісу в парках “Кремінські ліси”, “Святі гори”, “Білобережжя Святослава”, Чорнобильському біосферному заповіднику. Це спричинило загибель великої кількості представників флори і фауни, забруднення повітря вуглекислим газом, сполуками сірки, азоту, важкими металами.

На Одещині, в національному природному парку “Тузлівські лимани”, науковці зафіксували підвищення смертності дельфінів. Причиною є російські військові кораблі, які використовують сонари. Вони видають потужні сигнали, що вражають орган навігації дельфіна. Розливи нафти також негативно впливають на підводних мешканців [3].

Знищення Росією Каховської ГЕС і подальше осушення Каховського водосховища мало руйнівний вплив на природні екосистеми. Орієнтовна сума збитків завданих докiллю становить 146,4 мiльярдiв гривень [9]. Найбiльше постраждали нацiональнi природнi парки “Нижньоднiпровський”, “Великий Луг” i “Кам’янський шич”. У зонi ризику опинилися парки “Олешкiвськi пiски”, “Бiлобережжя Святослава” та “Джарилгацький”. Площа затоплених природно-заповiдних територiй становить 24361 га, а зневоднених – 23520 га [9].

Для вiдновлення постраждалих територiй та об’єктiв природно-заповiдного фонду у першу чергу потрiбно розмiнувати та очистити їх вiд вибухонебезпечних предметiв, розробити плани iз вiдновлення екосистем, створити реабiлітацiйнi центри для диких тварин, якi постраждали вiд бойових дiй, та запровадити монiторинг вiдновлення популяцiй видiв флори й фауни.

Водночас екологiчний туризм на вiдносно безпечних територiях можна розглядати як багатообцiяючий напрям розвитку рекреацiї та туризму пiд час вiйни та у пiслявоєнний час. Вiн є одним з напрямкiв iнклюзивного туризму, ефективним способом психологiчної реабiлітацiї, особливо для вiйськовослужбовцiв та постраждалих вiд бойових дiй. Подорожi до природно-заповiдних територiй сприяють фiзичному та психоемоцiйному вiдпочинку, вiдновленню здоров’я та працездатностi. Для людей з обмеженими можливостями доречно створити короткостроковi маршрути природними парками. Iншою можливiстю є сплави на рiвнинних i гiрських рiчках, якi є цiкавими з огляду на можливiсть перемiщуватись течiєю, не докладаючи великих зусиль [10; с. 384-387].

3.2. Можливості запровадження досвіду Словенії в розвитку екологічного туризму в Україні

Туристична криза є неминучою під час бойових дій в Україні. Але повоєнне відновлення країни відкриває низку можливостей для туристичної галузі. Одним із важливих завдань, що стоять перед Україною, є поглиблення взаємовідносин з Європейським Союзом та подальший вступ до нього. Це включає встановлення тісних економічних, політичних та культурних зв'язків з ЄС, а також впровадження європейських стандартів у сфері туризму. Одним із ключових факторів туристичної політики ЄС є турбота про охорону культурної спадщини і навколишнього середовища. У цьому контексті вагомим може бути досвід Словенії, яка вже пройшла шлях впровадження принципів сталості в туризмі та відома високим рівнем розвитку екологічного туризму.

Однією з особливостей менеджменту галузі туризму у Словенії є розподіл завдань та обов'язків між державною владою, національною туристичною організацією, місцевими та профільними туристичними організаціями. Така структура управління туризмом виявилася ефективною, тому це може бути цікавим прикладом для нашої країни. Тому в Україні доречно створити національну туристичну організацію, яка б відповідала за маркетинг українського туризму. Її завданнями мають бути створення позитивного туристичного іміджу України, різнобічна промоція дестинацій у середині країни та за кордоном, організація і участь у туристичних виставках.

Активність на міжнародних заходах дозволить надати іноземним туристам більше інформації про Україну, зламати негативні стереотипи, і, як результат, збільшити кількість в'їзних туристів. Для утвердження країни на міжнародному туристичному ринку важливо провести необхідні заходи з відновлення постраждалих об'єктів та територій й зробити акцент на

безпеці для іноземних туристів. Потрібно пояснити їм, що природні території в Україні – це не зона воєнних дій, а дестинації виняткової краси, які постійно вдосконалюють свою туристичну пропозицію. Під час проведення рекламних заходів важливо використовувати бренд Ukraine NOW для зміцнення впізнаваності на міжнародній арені.

Не менш значущим є розвиток внутрішнього туризму, якому у Словенії приділяється велика увага. Його можна покращити шляхом підвищення обізнаності населення щодо туристичних дестинацій всередині країни та висвітлення їх переваг за допомогою PR-технологій. Також для подальшого розвитку туристичної галузі необхідна популяризація професій у туризмі та вдосконалення професійної підготовки фахівців-туризмологів. Оскільки однією з цілей екологічного туризму є певна користь для місцевих мешканців, вони мають бути активними учасниками туристичного процесу. Тому важливо заохочувати їх до співпраці з туристичною сферою, навчати спілкуванню з туристами та іноземним мовам.

Важливим завданням національної туристичної політики є оновлення туристичної інфраструктури, закладів розміщення та харчування, ремонт та будівництво доріг за європейськими стандартами. При цьому варто модернізувати існуючі готелі та кемпінги, таким чином щоб вони відповідали екологічним стандартам. Корисною практикою для мотивації власників до екологічних змін у Словенії виявилася підтримка та просування сертифікованих закладів з боку національної туристичної організації.

Одним із найважливіших інструментів розвитку екологічного туризму на прикладі Словенії є запровадження національної програми, яка б надавала конкретні інструменти для оцінки та підвищення сталості зацікавленим сторонам. Також вона має просувати екологічну діяльність за допомогою спеціального бренду, який позначає відповідність стандартам.

Цю програму доцільно поділити на рівень туристичних дестинацій та рівень постачальників туристичних послуг. Оцінку сталості туристичних напрямків можна провести за допомогою міжнародно визнаного алгоритму, який створила організація Green Destinations. Вона включає складання рейтингу у категоріях управління дестинацією, природа та ландшафт, навколишнє середовище та клімат, культура та традиції, соціальне середовище, туристичний бізнес за шкалою від 1 до 10. В залежності від набраних балів дестинація може отримати платинову, золоту, срібну чи бронзову позначку. Туристичних провайдерів можна розділити на такі категорії, як заклади розміщення, заклади харчування, парки, туристичні агентства, пам'ятки, пляжі. Для отримання позначки вони мають здобути один із міжнародно визнаних знаків сталості.

Ще однією особливістю розвитку екологічного туризму у Словенії є його поєднання з активним і спортивним туризмом. Гарним способом наслідування цієї ідеї для України є створення нових та вдосконалення вже існуючих екологічних маршрутів, які можуть бути пішохідними, велосипедними, водними тощо. Вони мають бути промаркованими та утримуватися в належному стані спільними зусиллями національної туристичної організації та керівництва природно-заповідних територій.

Крім того, екологічний туризм можна поєднати з гастрономічним. Для цього важливо заохочувати заклади громадського харчування використовувати місцеві продукти, зменшувати кількість відходів, у тому числі відмовитися від використання одноразового пластику, використовувати водопровідну воду та зменшувати вуглецевий слід. Під час просування національної кухні важливо зробити акцент на автентичності, оригінальності українських продуктів та страв.

Висновки до 3 розділу

Отже, перед початком війни в Україні екологічний туризм поступально й досить успішно розвивався, що пов'язано з великою кількістю унікальних природних об'єктів та розробкою туристичних маршрутів їх територією. Проте через недоліки у державній туристичній політиці та управлінні територіями природно-заповідного фонду він не зміг досягнути рівня розвинених країн.

Основними проблемами туристичної політики є нерентабельність інвестицій у розвиток екотуризму, відсутність комплексної інформації про природні території та їх просування, відсутність єдиного стандарту ціноутворення та відсутність методів координації туристичних потоків. Успішному розвитку екотуризму також перешкоджає низька якість послуг у природних парках, недосконалість екологічних маршрутів, дефіцит маркетингових знань у персоналу, недостатній рівень співпраці природних парків з місцевою владою та туристичними компаніями, недооцінка участі місцевого населення та проведення заходів, які шкодять природі.

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну мало прямий вплив на туристичну галузь. До існуючих проблем додалося зниження туристичних потоків через неможливість гарантування безпеки, руйнування інфраструктури та туристичних об'єктів, скорочення витрат на туризм. Природно-заповідні території постраждали від замінування, обстрілів, пожеж, пошкодження військовою технікою, осушення Каховського водосховища та інших негативних чинників. Крім того, деякі з них були окуповані та перебувають під загрозою занепаду або знищення. Разом з тим, екологічний туризм є перспективним напрямом розвитку туризму в умовах війни та післявоєнний період. Подорожі до заповідних територій можуть сприяти психологічній реабілітації жертв війни. Тому вже зараз

доречно зробити збереження та відновлення природних територій одним із пріоритетів національної політики.

Досвід розвитку екологічного туризму у Словенії є надзвичайно корисним для України, бо він може допомогти у виправленні недоліків туристичної політики та досягнення рівня європейських країн. По-перше, цікавою особливістю словенського туризму є структура управління цією галуззю, у якій за маркетингову діяльність відповідає національна туристична організація, яка фінансується з державного бюджету. По-друге, для зміцнення позицій на міжнародному ринку ця організація проводить багато подій у Словенії та бере активну участь у туристичних виставках за кордоном. По-третє, країна піклується про розвиток внутрішнього туризму та співробітництво з місцевим населенням. По-четверте, у Словенії є гарні умови для поєднання екологічного туризму з іншими видами туризму, особливо з активним. Нарешті, велику роль відіграє програма Зелена схема словенського туризму, яка об'єднує зусилля для сталого розвитку туризму, пропонує DESTINATIONAM та PROVIDERAM конкретні інструменти сталого розвитку та просуває їх діяльність через бренд Slovenia Green.

ВИСНОВКИ

1. У ході дослідження ми зіткнулися з тим, що визначення екологічного туризму в українській та словенській науковій літературі відрізняються. Головною особливістю екотуризму є відвідування природних територій з мінімальним негативним впливом на них. Відмінністю між визначеннями є те, що більшість вітчизняних науковців не акцентують увагу на збереженні соціокультурного середовища та отриманні місцевими мешканцями користі від туризму. Словенський науковець І. Юрінчич у своїй дефініції також звернув увагу на необхідність управління дестинацією. Із даних визначень слідує, що екологічний туризм можна розглядати як один із інструментів сталого розвитку країни.

2. Із метою визначення передумов розвитку екологічного туризму у Словенії нами було розглянуто природні ресурси країни. Словенія розташована в передгір'ях Альп та має вихід до узбережжя Адріатичного моря. Вона багата на природні водні ресурси. Близько 60% території Словенії покривають ліси, де живуть дикі тварини. Природоохоронні території (біосферні заповідники, національні природні парки, ландшафтні парки) займають більше третини території країни. Словенія ефективно їх використовує в туристичній діяльності завдяки добре розвиненій інфраструктурі та налагодженому транспортному сполученню. Завдяки різноманітності ландшафту екотуризм у Словенії поєднується з гірським, активним, сільським, гастрономічним, культурним та іншими видами туризму.

3. Розвитком туристичних дестинацій опікуються Міністерство економіки, туризму та спорту, Словенська туристична організація, муніципальні туристичні організації та профільні організації (Асоціація туристичних ферм Словенії, Словенська асоціація активного відпочинку та ін.). Міністерство відповідає за розробку законодавства у сфері туризму,

формування стратегії його розвитку на найближчі роки, фінансування туристичної галузі та підтримку туристичного бізнесу. Основним стратегічним напрямом національної туристичної політики є забезпечення довгострокового сталого розвитку, зокрема встановлення рівноваги між впливом туризму на навколишнє середовище, працівників у цій сфері, місцеві громади та постачальників туристичних послуг. Словенська туристична організація займається промоцією словенського туризму. Вона влаштовує маркетингові та комунікаційні заходи, приймає журналістів, бере участь у туристичних виставках. Для зміцнення іміджу Словенії під час всіх подій організація використовує бренд I feel Slovenia. Місцеві організації відповідають за роботу туристично-інформаційних центрів, утримання туристичної інфраструктури та місць загального користування, організацію заходів, що допомагають розвитку туризму, залучення місцевих мешканців до співпраці з галуззю. Профільні організації реалізують спільні інтереси своїх членів, які працюють у певних нішах туристичного ринку.

4. Особливе значення для екологічного туризму має програма сертифікації дестинацій та постачальників послуг Зелена схема словенського туризму. Вона базується на конкретному та об'єктивному міжнародному наборі критеріїв для моніторингу та вдосконалення політики сталого розвитку Green Destinations Standard. Дестинаціям, які відповідають цьому стандарту, присвоюється знак Slovenia Green Destination. В залежності від результатів оцінювання за параметрами менеджмент дестинації, природа і ландшафт, навколишнє середовище і клімат, культура і традиції, соціальне середовище та туристичний бізнес цей знак може бути платиновим, золотим, срібним або бронзовим. Постачальники туристичних послуг, які мають міжнародно визнаний знак сталого розвитку, можуть отримати знак Slovenia Green Accommodation/Park/Travel Agency/Attraction/Cuisine/Beach. Це дає їм

можливість отримувати маркетингову підтримку та просування під брендом Slovenia Green, грантове фінансування, настанови та посібники на тему розвитку продуктів екологічного туризму та сталих бізнес-моделей.

5. На нашу думку, практики формування та розповсюдження екотуризму у Словенії є перспективними для впровадження в Україні у контексті повоєнного відновлення та євроінтеграції. Слід звернути увагу на структуру організації туристичної політики. На прикладі Словенії бачимо, що національна туристична організація успішно виконує своє головне завдання – просування словенських туристичних продуктів та формування позитивного іміджу країни на міжнародному туристичному ринку. Це може виправити проблему відсутності комплексної інформації про продукти екотуризму та їх просування в Україні. Також досвід Словенії показує важливість співпраці туристичного бізнесу з місцевою владою та місцевими мешканцями. Ще однією можливістю є поєднання екологічного туризму з активними видами відпочинку для диверсифікації туристичної пропозиції, що особливо актуально для Карпатського регіону. У Словенії успішною виявилася програма сертифікації, яка об'єднує зусилля для сталого розвитку DESTINACIЙ та постачальників послуг. Створення аналогічної програми в Україні може допомогти вирішити проблеми порушення принципів сталості туристичними об'єктами, низької якості екотуристичних послуг, нестачі знань з маркетингу у співробітників природних територій.

За результатами проведеного дослідження ми розробили практичні рекомендації щодо реалізації в Україні методів розвитку екотуризму у Словенії. Варто зазначити, що вони будуть найбільш дієвими, якщо до цілей сталого розвитку прагнутимуть усі суб'єкти екотуризму: державна і місцева влада, постачальники туристичних послуг, місцеві мешканці та туристи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базів Л. Війна знищує довкілля, але маємо вистояти для майбутніх поколінь // Укрінформ – Українське національне інформаційне агентство. - 2024. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3848183-vijna-znisue-dovkilla-ale-maemo-vistoati-dla-majbutnih-pokolin.html>
2. Барвінок Н.В. Проблеми та перспективи розвитку екологічного туризму в Україні: матеріали VIII Всеукр. наук.-практ. конф. “Сучасні проблеми і перспективи економічної динаміки”. - Умань: Візаві, 2021. - 751 с. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/barvinok.htm
3. Блажеєвська Ю. Війна та довкілля: природоохоронні території, які постраждали // Портал checkregion-ua.info. - 2023. URL: <https://www.checkregion-ua.info/viina-ta-dovkillia-pryrodookhoronni-terytorii-iaki-postrazhdaly/>
4. Воробйова О.А. Екологічний туризм як чинник сталого розвитку природно-заповідних територій. Екологічні науки. 2012. №2. С.119-129. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/vorobjova3.htm
5. Горішевський П., Васильєв В., Зінько Ю. Сільський зелений туризм: організація надання послуг гостинності. - Івано-Франківськ : Місто НВ, 2003. - 148 с. URL: https://tourlib.net/books_green/gorishevsky2-1.htm
6. Данкевич В.Є., Данкевич Є.М. Державна політика розвитку екологічного туризму в Україні: сучасні реалії та європейські орієнтири. Вісник ЛТЕУ. Економічні науки. 2022. Вип.69. С.15-20 URL: https://tourlib.net/statti_ukr/dankevych.htm
7. Депутат М.М. Стан розвитку екологічного туризму в Карпатському регіоні України: Матеріали X Міжнар. наук.-практ. конф.

- “Гостинність, сервіс, туризм: досвід, проблеми, інновації”. - К.: КНУКІМ, 2023. - 478 с. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/deputat2.htm
8. Дмитрук О.Ю. Екологічний туризм: сучасні концепції менеджменту і маркетингу. Навчальний посібник. - К.: Альтерпрес, 2004. - 192 с. URL: https://tourlib.net/books_green/dmytruk1.htm
9. Єрохіна Т. Які заповідники може втратити Україна через війну: збитки, загрози і наслідки // Міжнародне французьке радіо. - 2024. URL: <https://www.rfi.fr/uk/україна/20240102-які-заповідники-може-втратити-україна-через-війну-збитки-загрози-і-наслідки>
10. Луценко О.О. Можливості інклюзивного туризму в умовах війни та післявоєнний період в Україні: Матеріали I Всеукр. наук.-практ. конф. “Маркетингові та організаційні механізми повоєнного розвитку галузі гостинності та туризму України” (у 2 частинах). - Харків: НТУ “ХПІ”, 2023. - 526 с. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/488ae295-f6d0-4542-899b-6fc9bb2e2f78/content>
11. Монастирський В.Р. ПРИРОДНІ РЕСУРСИ І РЕКРЕАЦІЙНІ КОМПЛЕКСИ СВІТУ // Адріатичний рекреаційний мезорайон (Сербія, Чорногорія, Словенія, Хорватія, Боснія та Герцеговина, Македонія, Албанія). URL: <https://geography.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/06/Monastyrskyyu-Pryrodni-resursy-RK-svitu-book-2022.pdf>
12. Моца А.А., Шевчук С.М., Серєда Н.М. Перспективи післявоєнного відновлення сфери туризму в Україні. Економіка та суспільство. 2022. Вип.41. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/moca.htm
13. На вихідні в Карпатський біосферний заповідник // Природно-заповідний фонд України. URL: <https://wownature.in.ua/season/karpatsskyyu-biosfernyu-zapovidnyk/>

14. На вихідні в Карпатський національний природний парк // Природно-заповідний фонд України. URL: <https://wownature.in.ua/season/karpatskyu-natsionalnyu-pryrodnyu-park/>
15. На вихідні в Національний природний парк “Бузький Гард” // Природно-заповідний фонд України. URL: <https://wownature.in.ua/season/natsionalnyu-pryrodnyu-park-buzkyu-hard/>
16. На вихідні в Національний природний парк “Кременецькі гори” // Природно-заповідний фонд України. URL: <https://wownature.in.ua/season/natsionalnyu-pryrodnyu-park-kremenetski-hory/>
17. На вихідні в Національний природний парк “Північне Поділля” // Природно-заповідний фонд України. URL: <https://wownature.in.ua/season/natsionalnyu-pryrodnyu-park-pivnichne-podillia/>
18. Про внесення змін до Закону України “Про туризм” (щодо визначення понять екологічний та мисливський туризм): Висновок до проекту Закону України від 26.05.2011 № 8360. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/XF6G800A?an=6> (дата звернення: 01.04.2024)
19. Про природно-заповідний фонд України: Закон України від 16.06.1992 № 2456-XII : станом на 01.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12#Text> (дата звернення: 01.04.2024)
20. Про рекреаційну діяльність у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду України: Наказ про положення від 26.07.2022 № 256. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1043-22#Text> (дата звернення: 01.04.2024)

21. Про туризм: Закон України від 15.09.1995 № 324/95-ВР : станом на 01.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text>
(дата звернення: 01.04.2024)
22. Реалізація проектів у сфері туризму та гостинності // Туристичні маршрути в Україні від команди Greenways. URL: <https://greenways.com.ua/projects/>
23. Розвиток туристичного бізнесу регіону. За ред. доктора економічних наук, проф. Школи І.М.: навчальний посібник. – Чернівці: Книги – XXI, 2007. – 292 с. URL: https://tourlib.net/books_ukr/shkola6-2.htm
24. Самойчук К.О. Методи і техніка досліджень // Загальна методологія наукової творчості. - Тернопіль: ТДАТУ, 2020. URL: https://elib.tsatu.edu.ua/dep/mtf/ophv_10/page3.html
25. Смаль І. В. Південноєвропейський туристичний район // Туристичні ресурси світу : [навч. посіб.]. - Ніжин : Видавництво Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, 2010. - 336 с. URL: <https://infotour.in.ua/smal21a.htm>
26. Теодорович Л. Екологічний туризм у НПП України: теоретичні та практичні аспекти. Вісник Львівського університету. Серія географічна. 2013. Вип.41. С.318-330. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/teodorovych2.htm
27. Шиян О. В Україні створили туристичний сайт з усіма заповідниками і національними парками // ZAXID.NET – інформаційно-аналітичний ресурс. - 2021. URL: https://zaxid.net/v_ukrayini_stvorili_turistichniy_sayt_z_usima_zapovidnikami_i_natsionalnimi_parkami_n1521246
28. About us // Triglav Tours. URL: <https://triglavtours.com/about-us/>

- 29.18 Best Julian Alps Hiking Trails: Day Hikes + Treks // Moon & Honey Travel. URL:
<https://www.moonhoneytravel.com/europe/slovenia/julian-alps-hiking-trails/>
- 30.Bled // I feel Slovenia: Uradni slovenski turistični portal. URL:
<https://www.slovenia.info/sl/destinacije/regije/alpska-slovenija/bled>
- 31.Bohinj // I feel Slovenia: Uradni slovenski turistični portal. URL:
<https://www.slovenia.info/sl/destinacije/regije/alpska-slovenija/bohinj>
- 32.Cestno kolesarjenje // I feel Slovenia: Uradni slovenski turistični portal. URL:
<https://www.slovenia.info/sl/dozivetja/aktivne-pocitnice/kolesarjenje/cestno-kolesarjenje>
- 33.Cheer with us in the sports year 2024 // I feel Slovenia: The official travel guide to Slovenia. URL:
<https://www.slovenia.info/en/stories/cheer-with-us>
- 34.Daljinske kolesarske poti v Sloveniji // I feel Slovenia: Uradni slovenski turistični portal. URL:
<https://www.slovenia.info/sl/dozivetja/aktivne-pocitnice/kolesarjenje/daljinsko-kolesarjenje>
- 35.Daljinske poti vas vodijo po Sloveniji // I feel Slovenia: Uradni slovenski turistični portal. URL:
<https://www.slovenia.info/sl/dozivetja/aktivne-pocitnice/pohodnistvo/daljinske-poti>
- 36.Direktorat za turizem // Portal GOV.SI. URL:
<https://www.gov.si/drzavni-organi/ministrstva/ministrstvo-za-gospodarstvo-turizem-in-sport/o-ministrstvu/direktorat-za-turizem/>
- 37.Doživite gozd na svoj način // I feel Slovenia: Uradni slovenski turistični portal. URL:
<https://www.slovenia.info/sl/zgodbe/dozivate-gozd-na-svoj-nacin>

38. Doživite vodno bogastvo slovenskih rek // I feel Slovenia: Uradni slovenski turistični portal. URL: <https://www.slovenia.info/sl/dozivetja/v-naravi/jezera-reke-slapovi/reke>
39. Družina Slovenia Green // I feel Slovenia: Uradni slovenski turistični portal. URL: <https://www.slovenia.info/sl/poslovne-strani/zeleno-shema-slovenskega-turizma/druzina-slovenia-green>
40. DST 2023 Plenary Day: Highlighting the significance, opportunities and challenges of AI and emerging business models in Slovenian tourism // I feel Slovenia: The official travel guide to Slovenia. URL: <https://www.slovenia.info/en/press-centre/press-releases/25913-dst-2023-plenary-day-highlighting-the-significance-opportunities-and-challenges-of-ai-and-emerging-business-models-in-slovenian-tourism>
41. Ecotourism // European Environment Agency. URL: <https://www.eea.europa.eu/help/glossary/eea-glossary/ecotourism>
42. Ecotourism // StudySmarter. URL: <https://www.studysmarter.co.uk/explanations/human-geography/economic-geography/ecotourism/>
43. I. Jurinčič., G. Balazič. Development of tourist eco farms in protected natural areas in Slovenia. Conference: Advances in hospitality and tourism marketing and management (Istanbul, 2011). - pp. 572-576. URL: https://www.researchgate.net/publication/311576467_DEVELOPMENT_OF_TOURIST_ECO_FARMS_IN_PROTECTED_NATURAL_AREAS_IN_SLOVENIA
44. Infrastructure and utilities // SPIRIT Slovenia Business Development Agency. URL: <https://www.sloveniabusines.eu/business-environment/infrastructure-and-utilities>

45. Javni zavod Turizem Bled // Portal Bled: Uradna spletna stran. URL:
<https://www.bled.si/sl/informacije/poslovne-strani/turizem-bled/>
46. Javni zavod za turizem in kulturo Kočevje // Kočevsko: Uradna stran destinacije. URL: <https://www.kocevsko.com/sl/o-zavodu/>
47. Kako poteka šolanje // Kariera v turizmu: Ustvarjam doživetja. URL:
<https://www.karieravturizmu.si/sl/solanje/visje-visoke-sole-univerze>
48. Kolesarski parki // I feel Slovenia: Uradni slovenski turistični portal. URL:
<https://www.slovenia.info/sl/dozivetja/aktivne-pocitnice/kolesarjenje/kolesarski-parki>
49. Kranjska Gora // I feel Slovenia: Uradni slovenski turistični portal. URL:
<https://www.slovenia.info/sl/destinacije/regije/alpska-slovenija/kranjska-gora>
50. Kras // I feel Slovenia: Uradni slovenski turistični portal. URL:
<https://www.slovenia.info/sl/destinacije/regije/mediteranska-kraska-slovenija/kras>
51. LTO Rogla-Zreče // Turistično informacijski center Zreče. URL:
<https://www.ticzrece.si/lto-rogla-zrece/>
52. MAP-BIKE-SLOVENIA-GREEN // VisitGoodPlace. URL:
<https://www.visit-goodplace.com/tours/bike-slovenia-green-cycling-tour/screenshots-2019-10-03-at-21-05-59/>
53. Mission and history // International Tourism Institute. URL:
<http://www.turizem-institut.si/mission-history.html>
54. Na Zelenem dnevu slovenskega turizma podelili 69 novih znakov Slovenia Green // I feel Slovenia: Uradni slovenski turistični portal. URL:
<https://www.slovenia.info/sl/novinarsko-sredisce/sporocila-za-javnost/23768-na-zelenem-dnevu-slovenskega-turizma-podelili-69-novih-znakov-slovenia-green>

55. Najbolj slikovita slovenska jezera // I feel Slovenia: Uradni slovenski turistični portal. URL: <https://www.slovenia.info/sl/dozivetja/v-naravi/jezera-reke-slapovi/jezera>
56. Najlepši slovenski slapovi // I feel Slovenia: Uradni slovenski turistični portal. URL: <https://www.slovenia.info/sl/dozivetja/v-naravi/jezera-reke-slapovi/slapovi>
57. Narava Slovenije – zelena, čista, raznolika // I feel Slovenia: Uradni slovenski turistični portal. URL: <https://www.slovenia.info/sl/dozivetja/v-naravi>
58. Naravni parki Slovenije // I feel Slovenia: Uradni slovenski turistični portal. URL: <https://www.slovenia.info/sl/dozivetja/v-naravi/naravni-parki>
59. Neprecenljivi zakladi svetovne dediščine UNESCO v Sloveniji // I feel Slovenia: Uradni slovenski turistični portal. URL: <https://www.slovenia.info/sl/destinacije/znamenitosti/svetovna-dediscina-unesco>
60. Nižine // I feel Slovenia: Uradni slovenski turistični portal. URL: <https://www.slovenia.info/sl/dozivetja/aktivne-pocitnice/pohodnistvo/nizine>
61. O RRA Zeleni Kras // RRA Zeleni kras: Uradna spletna stran. URL: <https://www.rra-zk.si/o-rra/>
62. O TGZS // Turistično gostinska zbornica Slovenije: TGZS. URL: <https://tgzs.si/o-nas-2/>
63. Osebna izkaznica // Turistična zveza Slovenije. URL: <https://turisticna-zveza.si/osebna-izkaznica>
64. Podeželje // I feel Slovenia: Uradni slovenski turistični portal. URL: <https://www.slovenia.info/sl/dozivetja/v-naravi/podezelje>

65. Predstavitev združenja // Združenje turističnih kmetij Slovenije: Slovensko podeželje. URL: <https://www.turisticnekmetije.si/predstavitev-zdruzenja>
66. Razvoj turizma v Sloveniji : zbornik referatov / 28. zborovanje slovenskih zgodovinarjev, Bled, 26. – 28. 9. 1996 ; uredila Franc Rozman, Žarko Lazarević. – Ljubljana : Zveza zgodovinskih društev Slovenije, 1996([Ljubljana] : Skušek). – 176 str. URL: https://www.sistory.si/cdn/publikacije/31001-32000/31450/razvoj_turizma_v_Sloveniji.pdf
67. Skrivnostna zelena doživetja v divjini Slovenije // I feel Slovenia: Uradni slovenski turistični portal. URL: <https://www.slovenia.info/sl/zgodbe/skrivnostna-zelena-doizivetja-v-divjini-slovenije>
68. Slovenia Outdoor Association launches innovative Slovenia Outdoor App // I feel Slovenia: The official travel guide to Slovenia. URL: <https://www.slovenia.info/en/press-centre/news-of-the-tourism-press-agency/24281-slovenia-outdoor-association-launches-innovative-slovenia-outdoor-app>
69. Slovenia strengthens development of tourism sector and intensifies activities for positioning Slovenia as a safe, sustainable and non-mass destination // I feel Slovenia: The official travel guide to Slovenia. URL: <https://www.slovenia.info/en/press-centre/press-releases/19114-slovenia-strengthens-development-of-tourism-sector-and-intensifies-activities-for-positioning-slovenia-as-a-safe-sustainable-and-non-mass-destination>
70. Slovenija = dežela trajnostne gastronomije // I feel Slovenia: Uradni slovenski turistični portal. URL: <https://www.slovenia.info/sl/zgodbe/slovenija-dezela-trajnostne-gastronomije>

- 71.Slovenska turistična organizacija (2022). Priročnik za pridobitev, vzdrževanje in obnovo znaka Slovenia Green. URL: https://www.slovenia.info/uploads/zelen_a_shema/pozivi_2021/prirocnik_z_a_pridobitev_vzdrzevanje_in_obnovo_znaka_slovenia_green_2021.pdf
- 72.Spoznajte Zeleno shemo slovenskega turizma // I feel Slovenia: Uradni slovenski turistični portal. URL: <https://www.slovenia.info/sl/poslovne-strani/zelen-a-shema-slovenskega-turizma>
- 73.Sredogorje // I feel Slovenia: Uradni slovenski turistični portal. URL: <https://www.slovenia.info/sl/dozivetja/aktivne-pocitnice/pohodnistvo/sredogorje>
- 74.Statut javnega zavoda Turizem Kranjska Gora // Turizem Kranjska Gora. URL: <https://kranjska-gora.si/wp-content/uploads/2020/09/STATUT-ZAVODA-2016-nov.pdf>
- 75.Stay awhile and enjoy the small and pretty Mountaineering Villages // Bergsteigerdörfer. URL: <https://eng.bergsteigerdoerfer.org/>
- 76.Sustainable mobility in Slovenia – let’s go green together // I feel Slovenia: The official travel guide to Slovenia. URL: <https://www.slovenia.info/en/stories/sustainable-mobility-in-slovenia-let-s-go-green-together>
- 77.Sustainable Tourism in Slovenia // Fair Tourism. URL: <https://www.fairtourism.nl/en/sustainable-tourism-in-slovenia/>
- 78.Taste diversity of waters // Discover Slovenian gastronomy – tasteslovenia.si. URL: <https://www.tasteslovenia.si/en/taste-slovenia/slovenian-gastronomy/taste-diversity-of-waters/>

79. Taste local // Discover Slovenian gastronomy – tasteslovenia.si. URL:
<https://www.tasteslovenia.si/en/taste-slovenia/slovenian-gastronomy/taste-local/>
80. The Triglav National Park // Tourist board Kranjska Gora. URL:
<https://kranjska-gora.si/en/attractions/the-triglav-national-park>
81. Themed trails // Slovenian Outdoor Tourism: Official website. URL:
<https://slovenia-outdoor.com/en/experiences/hiking/themed-trails/>
82. Top razlogi, zakaj je Slovenija priljubljena pohodniška destinacija // I feel Slovenia: Uradni slovenski turistični portal. URL:
<https://www.slovenia.info/sl/zgodbe/pridruzite-se-pohodnikom-v-sloveni>
83. Tourism // SPIRIT Slovenia Business Development Agency. URL:
<https://www.sloveniabusines.eu/industries-and-technologies/tourism>
84. Travel with Slovenian green agencies // I feel Slovenia: The official travel guide to Slovenia. URL:
<https://www.slovenia.info/en/stories/slovenia-green-tourist-agencies>
85. Triglav National Park info center in Bled to get a new image // I feel Slovenia: The official travel guide to Slovenia. URL:
<https://www.slovenia.info/en/press-centre/news-of-the-tourism-press-agency/6242-triglav-national-park-info-center-in-bled-to-get-a-new-image>
86. Triglavski narodni park – doživetje pristne narave // I feel Slovenia: Uradni slovenski turistični portal. URL:
<https://www.slovenia.info/sl/zgodbe/s-spostovanjem-v-triglavski-narodni-park>
87. Triglavski narodni park // Bohinj: Uradna stran destinacije. URL:
<https://www.bohinj.si/triglavski-narodni-park/>
88. Turizem // Portal GOV.SI. URL:
<https://www.gov.si/podrocja/podjetnistvo-in-gospodarstvo/turizem/>

89. Visokogorje // I feel Slovenia: Uradni slovenski turistični portal. URL: <https://www.slovenia.info/sl/dozivetja/aktivne-pocitnice/pohodnistvo/visokogorje>
90. Vodilne destinacije // I feel Slovenia: Uradni slovenski turistični portal. URL: <https://www.slovenia.info/sl/poslovne-strani/vodilne-destinacije>
91. Vse o STO // I feel Slovenia: Uradni slovenski turistični portal. URL: <https://www.slovenia.info/sl/poslovne-strani/vse-o-sto>
92. What Is Ecotourism? // The International Ecotourism Society. URL: <https://ecotourism.org/what-is-ecotourism/>
93. Who we are // The Slovenian Convention Bureau. URL: <https://www.slovenia-convention.com/who-we-are/>
94. World Tourism Organization (2013), Sustainable Tourism for Development Guidebook - Enhancing capacities for Sustainable Tourism for development in developing countries, UNWTO, Madrid, DOI: <https://doi.org/10.18111/9789284415496>
95. World Tourism Organization (2019), UNWTO Tourism Definitions, UNWTO, Madrid, DOI: <https://doi.org/10.18111/9789284420858>
96. Zakaj je Bled ena najbolj zelenih destinacij // Portal Bled: Uradna spletna stran. URL: <https://www.bled.si/sl/navdih/zeleni-bled/>
97. Zero waste Slovenia // Slovenia.si. URL: <https://slovenia.si/business-and-innovation/zero-waste-slovenia/>

Рисунок. Картохема Велосипедний маршрут Bike Slovenia Green [52]

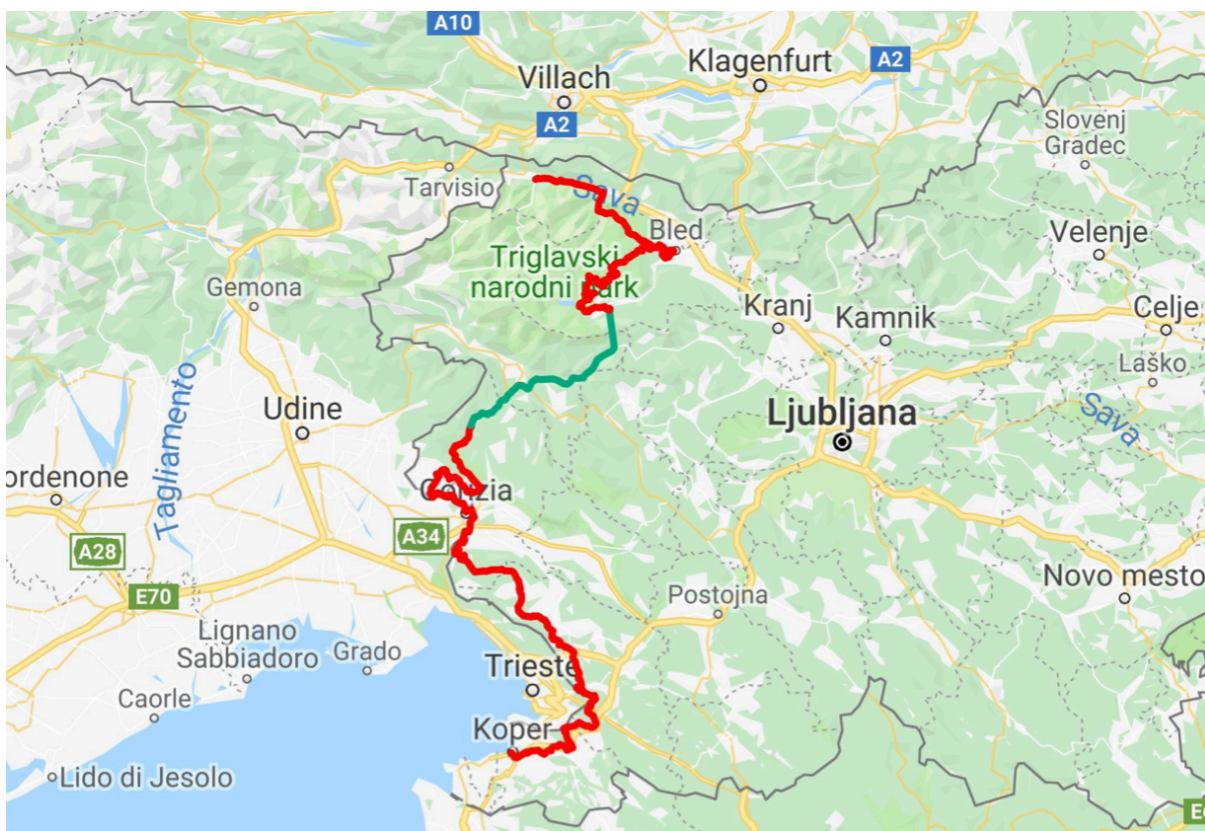

Рисунок. Картохема Межі Національного парку Триглав [80]

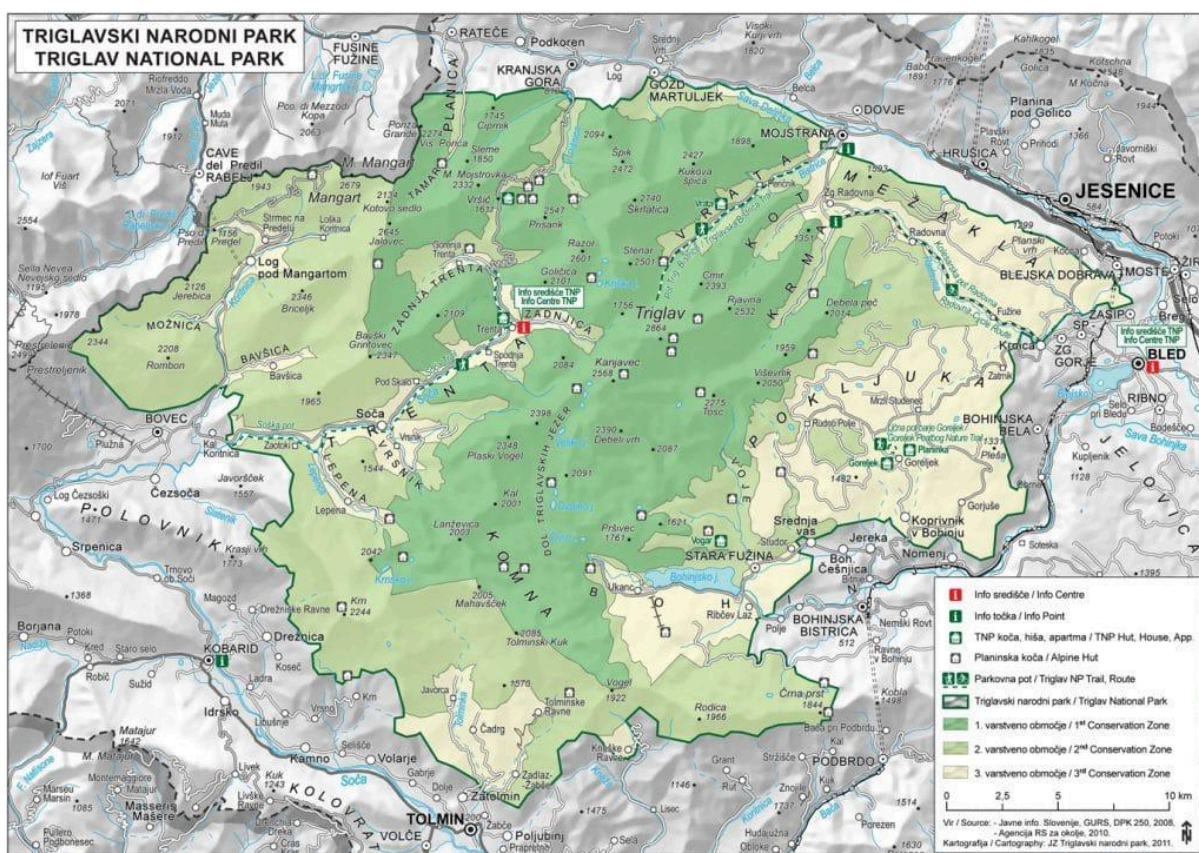

Рисунок. Картосхема Регіон Кочев'є на карті Словенії [77]

Рисунок. Національний бренд Словенії [91]

Рисунок. Знак Slovenia Green [72]

Рисунок. Картохема Дестинації, які отримали знак Slovenia Green

Destination [72]

Рисунок. Картосхема Парки, які отримали знак Slovenia Green Park:

- 1 – національний парк Триглав;
- 2 – ландшафтний парк Логарська долина;
- 3 – регіональний парк Шкоцянські печери;
- 4 – Козьянський регіональний парк (створено автором за допомогою GoogleMaps за [72])

